

Tweeërlei Kerstdag

door
J. Bressen

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

TWEEËRLEI KERSTDAG

DOOR

J. BRESSEN .

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

I.

EEN OPSTOOTJE.

»Dag, Moeder, ik ga naar den Dam.« Met deze woorden sloot Claes Cops de deur der woning, waarin zijn moeder een lakenhandel dreef. Ver had hij niet te gaan, want de winkel was op den hoek der Papenbrugsteeg en Warmoesstraat te Amsterdam; beide deze straten droegen toen (men schreef 1531) nog andere namen, de laatste heette de Kerkstraat, en de eerste zou pas haar huidigen naam in 1578 krijgen.

In de weinige minuten, dat Claes den Dam bereikte, zuchtte vrouw Cops meer dan eens. Had iemand haar naar de oorzaak gevraagd, dan zou zij zeker gezegd hebben: »De tijden zijn zwaar; 't wolleweversgild heeft tegenspoed, want de Engelsche lakens worden druk verkocht; en och! — ik kan niet iedereen alles vertellen.« —

Een degelijk gekleede vrouw stond intusschen stil voor de lakens, naar de toenmalige wijze uitgestald onder de luifel; de winkelierster zag haar, deed haar onderdeur open en trad naar buiten met een: »Zeker kijkt u naar dat mooie bruine laken voor een nieuw kleed? Nu, u zult er wat eêls (edels=fijns) aan hebben.«

De aangesprokene zag vrouw Cops opmerkzaam aan en begon over de stof te onderhandelen ; binnengetreden nam zij plaats voor de toonbank en nadat het laken afgemeten, opgerold en betaald was, toonde zij lust om nog een oogenblikje te praten.

»U is geen Amstelredamsche, wel ?«

»Ja toch ; maar mijn moeder saligher niet ; die was uit . . .«

»Uit Monnikendam, nietwaar ?«

»Wat weet u dat goed, is u daar soms vandaan ?«

»Juist zoo, vrouw, en uw moeder was een zuster van Wendelmoet Klaesdochter, nietwaar ?«

De weduwe antwoordde niet dadelijk op deze vraag ; zelfs wendde ze eerst haar hoofd om en zag oplettend naar het raam van het vertrek achter haar winkel ; hier scheen zij niets verontrustends te bespeuren en zei toen, doch vrij zacht : »Wendelmoet, saligher gedachtnisse, was mijn moei ; doch waarom vroeg u mij naar die«

»Woudt ge zeggen kettersche ? ik hoop van neen ; zij was ook mijn moei, van haars mans kant ; ik ben naar den Haege gereisd om haar godsaligen uitgang te zien ; zij«

Het binnentreden van een andere koopster brak dit gesprek af, het liet echter niet na veel indruk op de winkelierster te maken. Dit bleek wel, toen zij bij het avondbrood nog stiller scheen dan gewoonlijk ; zoodat haar oudste dochter, Aegte, vroeg : »Moeder, waar peist u over, den heelen namiddag is u zoo stil ; u hebt Claes zelfs nog niet gevraagd naar de afkondiging van heden morgen.« —

»Dat is waar ook, mijn jongen ; wat hebben burgemeesteren besloten, komt er een wolhuis ?«

»Jawel, Moeder. Dáár zal al de wol gekeurd worden, en burgemeesteren gaven het gild verlof daartoe een erf

aan het Rokin bij de Heilige Stede (een kapel) te koopen.«

»Wat zeg je, Claes,« riep Aegte uit, terwijl ze rood werd van boosheid ; »op het erf van de Heilige Stede ? Dat is heiligschennis, een huis voor een gild op gewijden grond te gaan bouwen ; dat is« . . .

»Bedaar, bedaar, 't is een erf bij de kerk ; en de grond is niet gewijd ; maak je maar niet ongerust, het m i r a k e l is veilig.«

Aegte had haar broeder wel met haar blikken willen doorboren, en Nelle, zijn jongste zuster, zag hem verschrikt aan ; 't ontging haar toch niet, hoe Claes glimlachte, toen zij bij zijn woorden over het m i r a k e l een kruis geslagen had.

Het brood, de kaas en het bier werden verder stilzwijgend genuttigd en toen de meisjes, na het danken, alles opgeruimd en geborgen hadden, terwijl haar broeder de uitstalling innam, zette men zich onder de luifel, de vrouwen met haar spinnewiel. Toen de schemering viel, gingen zij naar binnen, terwijl Claes verklaarde nog even naar een anderen gezelschap te willen gaan.

De deur gesloten, sloeg Aegte haar slag. »Moeder, waar praatte die lange vrouw over, nadat zij dat mooie laken gekocht had ?«

»Zij vertelde me, dat ze uit Monnikendam was.«

»Uit dat Wederdoopersnest ? Wat hadt u daarmee noodig ?«

»Dat kan ik niet zeggen, want juist trad de maagd van Griet, de weduwe van Jacob Hugenszoon, binnen om een boodschap voor jou te brengen ; haar vrouw vraagt je eens bij haar aan te loopen.«

»Zeker iets te doen voor het sacramentsgilde, Aegte, Griet is immers een der overvrouwen, nietwaar ?« vroeg Nelle.

»Ik denk het wel en zal morgen na de vroegmis maar naar haar toe gaan, Moeder, als u 't goed vindt.«

»'t Is heel goed, maar vergeet niet dat het Vrijdag is, Aegte.«

Claes kwam laat thuis. Zijn moeder, die wakker liggende, op zijn voetstap wachtte, opende zeer zachtjes de deur; zwijgend trad hij binnen, drukte haar hand, deed zijn schoeisel uit en sloop langs de trap aan het achtereind van den winkel naar zijn slaapvertrekje; even voorzichtig als hij begaf de weduwe zich in de binnenkamer weêr ter ruste.

Was Claes dronken, of wat reden bestond er voor beider geheimzinnigheid? De »nije leer« of de »Lutherij« bracht ook in dit huis te weeg, wat de Heiland van Zijn eigen komst getuigde: »t w e e d r a c h t«.

De moeder, hoewel beschroomd en zeer vreesachtig, voelde veel voor de waarheid; en niet wetende of zij tot vriend of vijand sprak, had zij in dien namiddag haar bloedverwantschap met Wendelmoet Klaesdochter uit Monnikendam, die te 's Hage voor het geloof haar leven liet, niet dadelijk willen bekennen. Haar eenige zoon veronderstelde zij, dat de »heimelieken scholen« (vergaderingen der Gereformeerden,) bezocht; haar twee dochters waren »goede Catholijken«; Aegte, vurig, opgewonden bij al wat ze zei of deed; Nelle, stil, tot mijmeren geneigd, ware gaarne in een der vele kloosters te Amstelredam gegaan; maar na Vaders dood durfde ze hiervan niet spreken; zij had gehoopt binnen die gewijde muren rust en vrede te vinden voor zooveel, dat in haar binnenste haar nu zoo vaak ontroerde.

Aegte moest heel wat loopen na haar ochtendbezoek bij de weduwe van Jacob Hugenszoon, bij zijn leven een der schepenen zijner vaderstad. Aegte moest rondgaan bij leden van het Sacramentsgilde en haar aan-

zeggen dat de pastoors, Klaas Otter en Cornelis Schol, verlangden, dat zij getrouw onder hun predicatiën zouden komen. Dit Sacramentsgilde vormde geen soort vakvereniging, gelijk de gilden tot de Fransche omwenteling waren, 't leek meer op wat wij nu een vereeniging noemen; er bestonden in alle steden onderscheidene van zulke gilden; ze bedoelden het stichten of onderhouden van godshuizen, of het opzettelijk vereeren van sommige gebruiken in de Roomsche kerk. Zoo diende dit Sacramentsgilde te Amsterdam, aan de Nieuwe-Zijds kapel verbonden, ter verheerlijking van het »sacrament des outaers«, (de gewijde ouwel of hostie der mis); juist met deze kapel stond dit gilde in betrekking wegens »het mirakel der Heilige Stede.« Claes spotte hier bedektelijk meê, waarom Nelle zoo verschrikte; Aegte zou daarvoor (zoo meende ze althans) door het vuur gegaan zijn.

Ziehier de legende van »het mirakel« :

Een man in zijn uiterste liet den pastoor der N. Z. Kapel roepen om de HH. sacramenten der stervenden te ontvangen; de zieke biechtte, kreeg de absolutie, de hostie en het laatste oliesel. Zijn vrouw waakte bij hem en hielp hem bij een benauwdheid, welke hem kort na het vertrek des priesters overviel. De man braakte en de vrouw wierp (wij zullen dit zeker niet nadoen!) de uitwerpselen in het vuur; de zieke voelde zich verlicht en zijn echtgenoot zette zich op een bankje bij het vuur. Na een paar uur werd haar aandacht gewekt door een vreemden gloed midden in het vuur. Ze stond nu op en zag hoe de hostie onveranderd met een stralenkrans omgeven daar in de vlammen van het haardvuur lag! Ontzet over dit verschijnsel, nam ze een reinen linnen doek uit het schrijn, greep met bevende vingers de glanzende hostie aan, en legde ze op dien doek.

's Morgens liet ze den geestelijke opnieuw roepen, verhaalde hem het gebeurde en vernam van hem hoe haar man zeker niet alles eerlijk gebiecht had, en daarom noch de absolutie, noch het sacrament deelachtig had kunnen blijven. De wonderlijk bewaarde hostie nam de priester mede, zij kreeg den naam van : Het mirakel der Heilige Stede, en ter eere daarvan toog de geheele geestelijkheid, de gilden (der werklieden) en dat van het Sacrament des outaers, in plechtige processie elk jaar in het midden van Maart, Amsterdam rond. Nu nog wordt die hostie in de kerk van het Bagijnhof éénmaal in de vijftig jaar op het altaar vertoond.

De twee pastoors preekten druk ter eere van het sacrament, zij beweerden dat het heiligschennis zou wezen, als het erf bij de kapel der Heilige Stede verkocht wierd. Wel lag die grond ongewijd en ongebruikt, de aankoop er van zou voordeel aan de kapel brengen ; het draperie-gilde (lakenwevers) en de geheele gemeente zouden bovendien welvaart trekken uit het verbeteren en uitbreiden van het wolleweven en verkoopen der vervaardigde lakens ; maar om wereldsch gewin mocht het licht van een tempel Gods, nog wel bezitter van een »mirakel«, niet betimmerd worden. Op den kansel en in de huizen ruiden Schol en Otter allen, de allerrijksten in de eerste plaats op, om voor de eere van het sacrament te waken en te werken.

Op het Stadhuis liet men de pastoors »kallen« (praten) ; wou Klaas Otter dagelijks naar Trijn, een der vier overvrouwen van het sacramentsgilde gaan, dat moest hij weten ; zij was zijn zuster ; hun vader was burgemeester geweest, best wisten zij dat er met de heeren van 't Stadhuis niet te gekscheren viel. De grond bij de N. Z. kapel werd gekocht, het fundament gegraven en op 30 Mei begon men aan het leggen der fundeering.

»Waar ga jij zoo laat naar toe, Aegte?« vroeg Claes aan zijn zuster, die met een langen mantel om en een kap over haar hoofd in den winkel trad, juist toen hij naar bed zou gaan.

»Zoo laat, zeg je?«

»Ja, zeker laat! de Oude kerk heeft al negen geslagen, weet Moeder van je uitgaan?«

»Moeder ligt met hoofdpijn sedert een paar uur te bed, dus je deed wijzer als je zachter sprak,« en zonder op Claes verder acht te slaan, schoof de jonge dochter den grendel van boven- en onderdeur en ging (in dien tijd zei men in den nacht) alleen de straat op.

»Wat moet dit beteekenen? Aegte zal naar geen geheime bijeenkomst gaan. O neen! ze is in staat mij er voor aan de galg te brengen. Zal ik haar nagaan? Beter misschien van niet, dan weet ik althans nergens van.«

Na deze alleenspraak wachtte hij een oogenblik voor de kamerdeur, daar hij meende zijn moeder te hooren spreken.

De weduwe sliep niet, maar bad; zij smeekte om kracht, geduld en geloof. Dit verstond haar zoon duidelijk; en opnieuw werd het verlangen in hem levendig, zijn moeder over te halen 's avonds met hem mede te gaan. »Zal Moeder daar ooit toe te bewegen zijn? Zij is zoo vreesachtig, zoo bang zelfs voor Aegte; als zij vrede vond, dan, ja, dan kwam de moed, de geloofsmoed ook wel. Ik zal haar een Bijbel bij Doen koopen, dan heeft ze Gods geheele Woord, niet maar een stukje Evangelie of Epistel.« — De jonge man had zich onderwijl ontkleed, zijn wijwaterbakje onaangeroerd latende, knielde hij neder en bad, lang en vurig, niet het minst voor zijn moeder!

Aegte spoedde zich onderwijl door de Kerkstraat naar

den Middeldam en zoo naar het Rokin. Ze bleef niet lang alleen. Neen ! Van alle kanten kwamen ze aanloopen de dweepzieke vrouwen, om de stichting van het wolhuis te beletten. Slechts enkele met mantels aan, zeker tot verberging van de schoppen, waarmee ze zich wapenden, doch de meesten droegen die openlijk op haar schouder. De vriendelijk lichtende maan hielp haar uitstekend om met groot geweld het fundament toe te gooien, aangevoerd en aangevuurd door de vier overvrouwen. Enkele mannen, ook Schol en Otter, namen deel aan dit nachtelijk werk ; en de ruim driehonderd vrouwen hielden zich zelven voor geloofsheldinnen, die het sacrament ten believe zelfs haar nachtrust opofferden, en gevaar liepen door de »rakkers« (dienaars) van den schout aangesproken te worden, wegens haar nachtloopen !

De laatste dag van Bloeimaand bracht heel wat opschudding in de Amstelstad. Bij het kriecken van den dag vonden de werklui het fundament toegegooid ; wel had de kapitein van de nachtwacht menige vrouw en jonge dochter aangehouden om haar te vragen van waar ze kwamen en waarom ze een schop droegen, doch geen of een ontwijkend antwoord had hij bekomen ; maar het gerucht bereikte hem van wat daar bij de Heilige Stede geschied moest zijn en weldra werd hij op het Stadhuis ontboden, om de heeren in te lichten voor zoo ver hem dit mogelijk was. De meeste der nachtbraaksters, ja, dit wist hij met zekerheid, waren leden van 't sacramentsgilde en de vier overvrouwen had hij zelfs aangesproken.

De heeren van het gerecht oordeelden, na een veertiendaagsche beraadslaging, dat zulke oproerigheid streng gestraft moest worden. Den 14en Juni werd van de pui van 't stadhuis afgelezen dat :

»Engeltje Kors, Trijn, Hillebrandsdochter, Griet, de weduwe van Jacob Hugenszoon en Geert, de huisvrouw van Willem Koeck,

de overvrouwen, gedurende vier jaren uit de stad gebannen zijn, wegens haar oproerige daden en woorden ; gaan zij niet, ze zullen met eeuwige ballingschap gestraft worden ; doch (ze waren rijk genoeg), met 50 guldens mochten ze de vier jaar verbanning afkopen, in handen van den schout te betalen. *)

Alle andere vrouwen en meiskens, die medegedaan hebben, moeten binnen tien dagen bij den schout komen om schuld te belijden en gratie te vragen ; de onwilligen zullen als oproerlingen worden gekastijd.«

»Wel Aegte, wat zul jij doen ?« vroeg Claes, thuisgekomen van den Dam na de afkondiging. »Zul je schuld gaan belijden ? Want jij hebt meêgedaan, je bent 's avonds uitgegaan ; hoe je er weer binnenkwam, weet ik niet.«

»Ik wel,« zeide Nelle ; zij toch zat in een hoekje achter het lakenrek verscholen, toen Claes met Aegte sprak ; zij had de deur achter Aegte gesloten en op haar terugkeer en de afgesproken drie tikken tegen het raam gewacht, om haar zuster, die zulk een goed werk ging doen, waarvoor haar zelve den moed ontbrak, binnen te laten.

»Ik hoef geen schuld te belijden ; we hebben een Gode welgevallig werk gedaan, zegt pastoor ; bemoei jij je met je eigen zaken en ga wat trouwer ter misse. Laatst heb je zelfs de lijkmis van je waardijn (staal- of keurmeester) niet bijgewoond ; pas maar op, pastoor houdt je in het oog, hoor !«

't Smeekend oog zijner moeder deed Claes zwijgen ; trouwens de uitval zijner zuster gaf hem te denken.

*) Men zou dit in onzen tijd wel op f 500.— kunnen stellen.

»Wat doen onze overvrouwen?« vroeg Aegte zich inmiddels af. Ze kreeg spoedig genoeg antwoord; de dienstmaagd van Geert, een nicht van Aegtes Vader, kwam vertellen, dat de pastoors den overvrouwen hadden aangeraden de stad zoo spoedig mogelijk te verlaten en zich reisvaardig te maken om naar Brussel te trekken, waar Keizer Karel zich juist bevond; pastoor Otter zou haar vergezellen. »Ik,« zoo besloot Marry, »ga met Geert mede; doch de maagd van Griet wil haar niet gelei doen; nu verzoekt de weduwe u om mede te trekken; vrouw Cops, welk antwoord geeft ge?«

»Ik wou wel graag met mijn zoon raadplegen, als hij voor 't avondbrood wederkeert,« antwoordde de weduwe, zonder acht te slaan op Aegte.

»Maar vrouw, dat gaat niet aan, Claes komt even voor de poortklok thuis, dan moeten de overvrouwen al ter stad uit wezen, zullen ze niet gebannen worden; dus beslis maar gauw.«

»Wel, Moeder, Jacob Hugensz. weduwe betaalt alle kosten, daarover hebt ge u niet te bekommeren; als ik pastoor even om raad ga vragen (hij is zeker na het noenmaal nog thuis), dan kan ik nog voor drie uur antwoord brengen; Claes is twee jaar jonger dan ik en heeft over mij niets te zeggen.«

De vrees snoerde als naar gewoonte den mond der huismoeder en Marry ging spoedig haar vrouw en Griet voorloopig verslag van het welslagen der boodschap doen, want Schol of Otter, wien Aegte van de twee aansprak, zou gewis tot de reis raden. Toen Claes na zijn dagwerk thuis kwam, moest zijn moeder hem in kennis stellen van het overhaast afreizen zijner zuster.

Den 2en Juni ondernamen ze den verren tocht, aangevoerd door Klaas Otter. Drie overvrouwen met haar dienstmaagden, nog vier andere aanzienlijke poorterssen,

die meegedaan hadden en vrijwillig zich de dure reis getroostten om den Keizer van het goed recht van 't sacramentsgilde te overtuigen en het vonnis der schepenen te doen herroepen. Engeltje Kors liet zich door haar echtgenoot overhalen, om de boete te betalen en alzoo niet meer over zich te doen spreken.

De schoone zomermaand deed den rijkdom van Brussel, waar het verblijf van Karel V op dit tijdstip vele edelen saambracht, nog grooter en schitterender uitkomen; tijd om Brabants hoofdstad met haar indrukwekkende gebouwen en statige, rijk begiftigde kerken te bewonderen hadden de Amstelredamschen in overvloed, daar ze pas 14 Juli bij Karel werden toegelaten. Stilgezeten hadden ze niet, en geducht haar tongen gebruikt, als ware Klaas Otter niet meegereisd om het woord te doen. Wie het onder de regeeringssystemen wilde hooren, kon vernemen dat er in Amstelredam zooveel »lutherij« was, dat ze zelfs in één der kloosters aan het lutheren waren, (Lutheren, een werkwoord in die dagen uitgevonden en gebruikt om kortelijk te zeggen: ze worden verdacht van besmet te zijn met de ketterij van Luther). En als de dames, of haar gediensigen afschilderden hoe het hoogheilig sacrament des outaers in minachting geraakte in haar geboortestad; hoe zelfs de vroedschap den koophandel hooger stelde dan een heilige kapel en het daarbij gelegen erf, dan viel de stroom harer woorden niet licht te stuiten.

De veertiende Juli daagde; de tien vrouwen met pastoor Klaas Otter aan het hoofd wachtten den vorst op, toen hij van zijn slaapvertrek naar zijn bidcel ging. Toen de Keizer terugkwam gaf Klaas het verzoekschrift over; en Geert riep met luider stem: »'t Moge uwer allergenadigste Majesteit behagen op ons verzoek gunstig te beschikken.« De Keizer luisterde zelfs niet naar haar;

stapte, als stond er geen elftal voor zijn bidcel, de gang door en trad de eetzaal binnen. De vrouwen gingen hem na en toen Karel V, gewoon veel te eten, eindelijk van tafel opstond om zijn werkzaamheden te hervatten, lagen daar zeven vrouwen met opgeheven handen voor de deur geknield, de drie dienstmaagden in de gang achter haar en de pastoor deed een verhoog. Met nadruk vroeg hij gratie voor de overvrouwen en de vele gildezusters, welker zaak zoo goddelijk en rechtvaardig was, dat de keizerlijke Majesteit uit liefde tot de Heilige kerk en het hoog heilige sacrament des altaars wel niet anders doen kon, dan het vonnis der schepenen vernietigen en het erf der Heilige Stede aan de kapel doen teruggeven.

Karel V luisterde met blijkbaar ongeduld en antwoordde alleen : »Vervoeg u bij mijn kanselier.« Daarop, zonder een oogenblik op de vertooning te letten, (Karel zag er zoovele en zulke mooie !) liep hij door.

Welk een teleurstelling voor die vrouwen !

Alle tien, met Otter voorop, vervoegden zich bij den kanselier, den aartsbisschop van Palermo, met wien de pastoor natuurlijk de zaak in het Latijn behandelde. Reeds op 17 Juli vernamen ze, dat de allergenadigste Majesteit het vonnis van Schout en Schepenen bevestigd had. Als echte drijfsters berustten ze nog niet. »Neen !« zeide pastoor Otter, »we moeten het met 's keizers biechtvader beproeven, die heeft den grootsten invloed op 's vorsten gemoed.« Doch ze kwamen van een koude kermis thuis. Nog niet wijzer geworden, vervoegden ze zich bij den pauselijken legaat ; als iemand iets voelde voor de heiligheid van de hostie, dan de gezant van den Heiligen Stoel ; doch het ging al evenzoo. De kanselier toch had zich, voor hij 's keizers meening vroeg, laten inlichten door den Amsterdamschen burgemeester,

Ruysch, die zich in Brussel bevond en door hem werd 't ware licht over deze zaak ontstoken ; zoodat de verzoeksters, die zich nog bij het oppergerechtshof verwoegden, ook daar nul op het rekest kregen. Nu besloot men tot de terugreis.

Op 28 Juli reed haar reiswagen de stad weer binnen, en de vrouwen, hoe deden zij? Een tijdgenoot zegt: »Zij reden ter stad in met veel rumoers, staken haer handen omhooghe, reght ofte zij triumphe gehad hadden teghens die stede. Maer doe heeft haer homoet (hoogmoed) den heren van der Stat verdrotten.«

Nogal natuurlijk !

Vroeg in den morgen van 29 Juli klopte de stadsbode op de nog niet geopende deur van den lakenwinkel in de Kerkstraat, met de tijding dat : »Aegte Cops dadelijk de stad had te verlaten of de heeren zouden haar swairlicken corrigeeren.«

Moeder Cops, in tranen, vergezeld haar dochter, die bij den pastoor alweder om raad ging vragen. Ze kon nu niet kiezen tusschen Schol of Otter voor raadgever, want eerstgenoemde had zulke oproerige propoosten gehouden en tegen elken magistraatspersoon zóó opgespeeld tijdens het verblijf van zijn ambtgenoot te Brussel, dat hij door den schout in de gevangenis was gezet, om daar van zijn heethoofdigheid een beetje te bekoelen.

Bij pastoor Klaas Otter zag Aegte reeds de andere tochtgenooten, die allen een dergelijke boodschap ontvingen en nu hun raadsman naar het stadhuis afvaardigden met de tijding, dat zij de opgelegde boete zouden betalen.

Doch de boodschap, die de bode mede terug bracht, luidde : »Gij moet oogenblikkelijk de stad verlaten tot burgemeester Ruysch is weergekeerd, daarna zullen we met u handelen. Gaat gij niet, zoo komt de schout u

halen.« Negen Augustus keerde de burgervader terug en bracht het door den keizer bevestigde vonnis mede.

De reizigsters moesten op het stadhuis komen. Buiten de Regulierspoort (waar nu de Munttoren nog van overig is) hadden ze dien tijd in een herberg verblijf gehouden. Ernstig werden de vrouwen berispt en vernamen tevens, dat men dienzelfden dag met het weder opgraven van 't fundament begonnen was. Nadat ze haar 50 guldens betaald hadden, mochten ze haar woningen weder betrekken.

Terwijl de vrouwen naar den Keizer togen, meldden zich de andere nachtelijke zandschepsters bij den schout aan, om schuld te bekennen en gratie te vragen, op een vijftal na. Een was brutaal; niet alleen weigerde zij schuld te bekennen, maar zei dat zij een heel goed werk gedaan had met zich te verzetten, zij had volstrektelijk geen gratie van noode, zij moest daarom (ze was een bakkerin uit de Kalverstraat) ook 50 gulden betalen of 4 jaar ter stad uit. De andere vier hardnekkigen waren niet zoo welgesteld, haar boete bedroeg 6 gulden, doch werd verzwaaard met een jaar verbanning in huis; alleen op heilige dagen mochten zij ter kerke gaan, doch geen voetstap verder loopen en uit de kerk rechtsomkeert haar woning weer in.

»Wel Aegte, de heeren laten niet met zich gekken, wel?« zei Claes.

»Mijn zaak is rechtvaardig en goddelijk, dit verklaarde de pastoor zelfs aan den keizer; maar jij mag wel goed gaan bedenken, dat de Schout en de schepenen nog minder met zich laten gekken als het Lutherschen, Dooperschen of Sacramentisten geldt,« zei Aegte, terwijl haar oogen vlammen schenen te schieten, zonder zich van Claes af te wenden.

»Je denkt er toch niet over, Aegte, je goeden naam als

dochter van een eerzaam poorter, (»saligher« voegden Aegte en Nelle er in een adem tusschen), overste van het wolleweversgilde, te bezoedelen door je om 6 gulden met Gele Fij af te geven?»

Voor 't eerst van haar leven kon Aegte niet dadelijk gepast antwoorden.

II.

VAN KERSTDAG TOT DRIEKONINGEN.

»Morgen Kerstdag, Moeder. Gaat u mee naar de vroegmis? Och, doe het maar om mij te vernoegeen!« zoo vleide Nelle in den donkeren morgen van 24 December.

»Waarom zou je zoo vroeg gaan, dochterken? Morgennacht gaan we allen om drie uur kerkwaarts, het Heilig Kindeken wiegen, en wou je nu al er uit?»

»Ja, Moeder mijn! Hoor, Aegte is al in de keuken, zij gaat zeker; en toen ik klein was, gingen we allen; Vader, saligher gedachtenisse, ging ook met.«

Deze laatste woorden gaven den doorslag; de weduwe stond schielijk op en weldra begaven de vrouwen uit den lakenwinkel zich naar de parochiekerk; de nog bestaande fraaie Oude Kerk, bij de Warmoesstraat, te Amsterdam. Meer dan één koor was in den loop der jaren tegen het schip aangebouwd, evenzoo verscheidene kapellen, en alles vormde met de kerk één schoon geheel. Rijkdom van priestergewaden werd er gevonden, tallooze waskaarsen lieten haar zachten glans op drie en dertig altaren schijnen; in een verguld zilveren ci-

borium (grootte vaas met deksel) rustten de gewijde ouwels of hosties op het altaar. En op een hoogtij als Kerstmis, was ieder en alles op zijn schoonst uitgedost.

Gelukkig achtte Nelle zich, dat ze den geheelen dienst nog kon bijwonen, den dienst, die den Kerstdag aankondigde. Nog voor het eerste kerkelijk morgengebed trad een priester uit de sacristie, hij was geheel in 't wit gekleed met stool en koorkap, zooals men steeds den engel Gabriël ziet afgebeeld. Een dienaar ging met het wierookvat voor hem uit en twee dragers van groote brandende waskaarsen traden aan zijn zijden. De priester begaf zich naar het koor, boog zich voor het altaar en bleef voor den grooten lessenaar staan, waarop het gezangboek lag. Nu vulde hij het wierookvat, zegende het en bewierookte het boek van alle kanten, daarop verkondigde hij met luider stem: Acht dagen voor den eersten Januari, in het twee-en-veertigste jaar van den Keizer Octavianus Augustus, als geheel de wereld in ruste en in vrede was, is Jezus Christus, eeuwige God, en des Eeuwigen Vaders Zoon, willende de wereld met Zijne allerbarmhartigste toekomstige heilig maken, in Bethlehem Juda geboren, uit Maria, en mensch geworden.

Daarop verhief de priester nogmaals zijn stem en riep overluid: »De geboorte onzes Heeren, Jesu Christi, naar het lichaam.«

Alle aanwezigen stonden nu op en antwoordden: »God zij gedankt.« Daarop ging de priester naar het altaar om de vroegmis te lezen.

De dienst was afgelopen en de schare keerde huiswaarts. Des namiddags was Nelle alweder in de kerk. Zij luisterde met gespannen aandacht naar de predicatie, die haar nog verder voorbereiden moest tot het vieren van een rijk gezegend feest. Zij hoorde: Hoe er geen feest is aan dit gelijk; het warmste feest van 't jaar, niettegen-

staande de koude van het jaargetij. De Heilige Kerstdag, die aan zal lichten is de troost van den winter, de verblijdende tusschenpoos in de lange nachten en donkere avonden. Twaalf feestdagen tot aan Driekoningen. De tafel moet gedekt worden voor rijken en armen ; bij wie niet hebben, ga men van alles brengen ; want het is de dag van Hem, die voor ons een Kindeken werd. Geen arme ga met ledige handen uw woning voorbij.

Twaalf heilige dagen komen er na Kerstdag, zoo komen er twaalf maanden in 't jaar. Moge iedere dag, zalig en gelukkig, de voorbode zijn van twaalf gelukkige maanden, van een geheel gelukkig jaar, van dozijnen van gelukkige jaren, door den Hoogsten Koning, die u wacht na zijn dertienden dag aan zijnen maaltijd, waar geen dwaling, geen ketterij, geen klagen, geen geveen, geen begin noch geen einde wezen zal ! Allen wensch ik u eenen zaligen Kerstdag. Gaat nu in vrede en geeft den armen !

Nelle ging ten tweeden male naar huis op dien 24en December. Ze zou wel in de kerk gebleven zijn als ze mocht tot den middernacht, om ook dan weder de lichten op de altaren te zien ontsteken en dan, gelijk zij hoopte, heel innig verheugd zich te gevoelen over Christi geboorte. Moeder evenwel had haar gezegd na de prediactie thuis te komen.

Claes zat reeds bij het haardvuur. Aegte trad met een leege mand in het vertrek, terwijl de weduwe een andere mand aan Nelle toereikte met de woorden : »Brenge deze kerstgave bij de oude Janna, Lambertsdochter, Nelle ! wensch haar een zalige Kerstmis.«

Nadat Aegte opnieuw vertrokken was, zei Claes : »Moeder, zie hier heb ik een kostelijke gave voor u, 't beste geschenk, dat gij ooit gekregen hebt ; lees er trouw in. Het is Gods eigen heilig Woord, verberg het

voor de meiskes. Door dit Woord van God zult gij door Gods Geest, beste Moeder, ruste vinden ! Bid tot Hem in uw eigen woorden, ga tot Hem, zonder heiligen of de Maagd Maria. Hij roept u tot zich, met alle vermoelden en beladenen.« Claes stond voor de weduwe en gaf haar een Nieuw Testament in de hand.

Zij zag hem aan en fluisterde : »Zult gij niet voor dien koop gestraft worden, mijn eenige zoon ?«

»Neen, lieve Moeder, iemand heeft gezorgd, dat ik het gisteren avond voor dry carolusguldens kreeg. 't Is niet te duur betaald ; o, neen ! Zelfs met mijn leven zou het niet betaald wezen. »Al gaf iemand al het goed van zijn huis, men zou hem verachten om dien geringen prijs,« zei Meester Klaas van der Elst eergisterenavond nog. Moeder, als hij over Wittenberg spreekt, o, dan zou ik er heen willen vliegen om dien godsmán, dien Luther te hooren.«

»Wees toch voorzichtig, Claes ; wees toch voorzichtig, gij alleen verstaat mij. Maar waar, waar zal ik dit groote kostelijke boek verbergen ?«

Claes trok zijn moeder mede naar den winkel. »Hier is u alleen baas, zie, onder de toonbank is een zeer ondiepe lade, leg het daarin ; dan kunt ge het er uitnemen, wanneer gij wilt en ik denk dat niemand het daar zal zoeken.«

»'k Wist niets van die lade daar ; 'k herinner me niet ze ooit schoongemaakt te hebben ; heb jij ze er soms gemaakt, Claes ? Ik meende onlangs bij nacht licht in den winkel te zien.«

»Ja, Moeder ! Bewaar nu uw geheim. Stuur Aegte eens eenige weken naar nichte Femmetje in Hoorn en geniet er dan van. God moge ons betere tijden geven,« besloot de jongeling met een zucht. Hij keerde in het huisvertrek terug en staarde weder peinzend in 't hard-

vuur. Zijn moeder wischte haar oogen af, legde haar beide handen op zijn schouders en zei : »Claes, bid voor je arme, vreesachtige moeder !« Hoe karig in liefkoozingen anders, nu stond Claes op en kuste de goede vrouw hartelijk.

De klopper viel op de deur, op zijn wenk ging vrouw Cops naar de keuken en Claes opende de deur ; niet voor Aegte, zooals hij dacht, noch voor Nelle, maar voor een lange vrouw, die naar de weduwe van Joris Cops vroeg.

»Die is mijn moeder, wat verlangt u van haar, vrouwe ?«

»In Mei kocht ik laken voor een kleed bij haar en nu ik ondervind hoe deugdelijk de stof is, moet ik haar betalen, wat ik op die stof afgedongen heb ; wil haar roepen.«

»Treed binnen, ik zal een keerse op de toonbank zetten en Moeder roepen.« Claes deed wat hij zei in omgekeerde volgorde, nauwelijks viel het schijnsel der kaars op zijn gelaat, of de onbekende stak hem haar hand toe en zei : »Wel, broeder Claes, zijt gij het ? Uw stem klonk mij niets vreemd. De Heere schenke u een gezegend feest door Zijn goeden Geest.«

»Dank u,« zei Claes. En snel op de bekende toetredende, fluisterde hij haar in : »Heden avond gaf ik het haar, spreek van niets, wees voorzichtig, als mijn zusters binnentreden.«

Vrouw Cops hoorde verbaasd op hoe de koopster van het bruine laken haar vroeg het afgedongen geld aan te nemen ; »want,« zei deze, »al hebt ge nog iets aan die ellen verdiend, toch komt dit geld u toe en is het door mij gestolen.«

»Zeker blijft u den Kerstdag tot Driekoningen in de stad over,« zeide de weduwe, om over iets anders te beginnen ; »'t is nu geen tijd voor veel reizens, meen ik.«

»Als 't God belieft hoop ik tot half Januari hier te toeven, ik kom u nog wel eens bezoeken; maar nu wordt het al vrij donker om over straat te gaan.«

»Mijn zoon wil u wel geleiden, ik zal hem roepen, als u nog even wachten kunt, tot mijn dochters weergekeerd zijn; want hij moet een der manden wegbrengen, waarmeê zij uit zijn gegaan.«

't Geleide van Claes werd dankbaar aanvaard. Aegte en Nelle traden bijna gelijktijdig binnen; de mand der eerste, na weder met velerlei gevuld te zijn, werd door Claes ter bezorging medegenomen.

»Wel Moeder, was dat niet die vrouw, welke in 't voorjaar dat dure bruine laken kocht?« vroeg Nelle; en eer ze nog antwoord bekwam, riep Aegte uit: »Daar liggen drie nieuwe guldens naast den kandelaar, Moeder!« Aegtes verbazing kende geen grenzen, toen zij vernam door wie en waarom die guldens daar neergelegd waren.

Na de thuiskomst van Claes begaven allen zich weldra ter ruste, want de middernachtmis en de dageraadmis verlangden de meisjes bij te wonen.

Claes bracht ze weg met een lantaarn en beloofde, als de toren vier sloeg, ze weder aan diezelfde deur af te halen. Sneller liep hij terug en na zorgvuldig de sluiting van alle luiken te hebben nagezien, zeide hij: »Kom, Moedertje, ga meê met mij naar mijn kamerke; boven is 't veiliger; hier op den hoek kunnen altijd aan twee kanten luistervinken staan. Daar zal ik u het geheele, het ware, het echte Kerstevangelie voorlezen.« Vrouw Cops liet zich overhalen en ging de trap op; Claes sloeg zijn beddedeken om haar heen, en plaatste zich in een hoekje naast de bedstede, waarvoor zijn moeder zat. Hij las eerst Lukas II, daarna Mattheus I en II voor en vroeg haar daarop: »Wel, is dat niet heerlijk, be-

grijpelijk ? Heeft de Heere Jezus ons niet liefgehad, om in zulk een armoede neêr te liggen in den stal ?«

»Lees het nogmaals, mijn zoon ; 't is zoo wonderlijk mooi.«

Nadat Claes driemaal diezelfde hoofdstukken gelezen had, begaf zijn moeder zich te bed. 't Was laat, heel laat ; maar ze voelde geen vermoeidheid, geen hoofdpijn, zij kon niet anders doen dan bidden, dat God het haar vergeven mocht, als zij kwaad deed met zelve zoo in die Evangeliën te lezen ; maar tevens kon ze niet nalaten gedurig te herhalen dat heerlijke lied der engelen, waarvan de herders de eenige toehoorders waren geweest.

In de Oude Kerk zong men : »De nacht was te midden van haren loop, alles lag stille, als Gods Almachtig Woord van zijn koninklijken zetel afgekomen is ! Hemel en aarde gaven malkander den kus van vrede en verzoening ; het Heilig Christuskind werd door de gebenedijde Moedermaagd gekust en op het stroo in zijn kribbe gelegd.«

Toen stond daar in het koor een kribbe, door hooge zilveren kandelaars met brandende waskaarsen omringd ; toen gingen allen in optocht met banieren en waskaarsen door het koor en de priesters en de koorknappen zongen, en de orgelist liet zijn heerlijkste accoorden onder de gewelven weergalmen, waarheen zware wierookwolken opstegen. En allen knielden en de priester zegende hen en toen de klokken haar vier slagen door de nachtelijke stilte lieten dreunen, keerden de vromen huiswaarts en begaven zich ter ruste, doch Nelle zei tot Aegte : »Nu is ons lieve Heertje geboren !«

Sneeuw dekte de straten, de dakpannen der huizen, de leien der kerken, en gaf aan alles een stil, vredig en plechtig aanzien, toen op den Kerstmorgen de schare, die 's nachts niet ter kerke geweest was, zich naar de

vroegmis spoedde. Aegte vroeg haar broeder niet meer om ter misse te gaan ; zij verwonderde zich zelfs een weinig, dat Moeder nu reeds medeging ; weinig bevroedde de dochter, dat haar moeder meende in de gewijde plaats God beter te kunnen danken voor de heerlijke gave Zijns lieven Zoons, wiens groote liefde in zijn vernedering haar zoo duidelijk voor oogen stond en haar hart verheugde als nooit te voren.

De Kerstdag verliep als in vorige jaren, behalve dat Claes in den namiddag uitging en Moeder verzocht hem toe te staan pas den volgenden morgen weer te keeren ; want hij ging te ver om voor de boomklok *) binnen te komen.

St. Stefanus, de eerste martelaar des nieuwen verbonds, wordt in de R. K. kerk nog altijd den tweeden Kerstdag vereerd. Al heette niemand in de familie Steven, toch gingen de dochters van vrouw Cops dien dag tweemaal ter kerke. Haar moeder gebruikte dien tijd om achter in de keuken gezeten, waar geen bureu haar konden bespieden, in haar Nieuw Testament te lezen. 't Ging niet vlug, ze las niet zoo mooi als Claes, maar eerst las ze over, wat hij haar voorgelezen had, daarna onderzocht ze verder in Lukas' Evangelie ; 't scheen wel als kon ze niet ophouden ; en steeds meer moest zij zich verwonderen over die heerlijke, nooit vernomen woorden, over die wonderen van den Heiland. Alles leek haar veel troostrijker dan al de heiligenverhalen en legenden te zamen. Eén ding moest ze gedurig tot zich zelve zeggen : »Laat ik toch tijdig ophouden en het boek wegbergen, eer Aegte mij verrast.«

Om den haard gezeten, waar het Kerstblok nog brandde, terwijl de spinnewielen snorden en de korte dag

*) Als die klok geluid werd, sloot men de poorten, evenals de boomen in de grachten, en mocht niemand in of uit.

snel ten einde spoedde, vroeg Nelle eensklaps : (ze had weer zitten mijmeren, gelijk het telkens stilstaan van haar wiel bewees) »Waarom volgt op den plechtigen Kerstdag die van den martelaar Sint Stefanus ?«

Claes legde de mat, die hij bezig was te vlechten, neer en vestigde met aandacht het oog op zijn jongste zuster, terwijl hij over een antwoord nadacht ; tot zijn onuitsprekelijke verbazing zeide zijn moeder : »'k Denk zoo, dat ons lieve Heer bij groote blijdschap ons aan plotselinge en zware smerte wil herinneren ; overmorgen is ook weer de »dag der Onnoosele Kinderkens.«

»Pastoor riep toch de twaalf feestdagen uit ; dan moeten Sint Steven en Onnooseten dag ons toch ook blij maken, dat begrijp ik niet, Moeder.«

»De Kerk leert het zoo, Nelle, ge deedt wijzer met niet over allerlei te droomen en nog wijzer met er niet naar te vragen ; wij hebben niet te onderzoeken, maar te volgen en te gelooven ; de Moeder Gods en alle heiligen mogen voor u en mij wel bidden, wegens alle onze tekortkomingen,« zeide Aegte, die het woord nam, omdat haar moeder zweeg.

»Zuster Aegte, gevoelt gij u getroost en bemoedigd als gij zóó en zooveel Onze Vaders opgezegd, alle heiligen aangeropen, naar behooren gebiecht en de absolute ontvangen hebt ?« vroeg Claes haar.

»Wat bedoel je ? Getroost ? Is er pas een sterfgeval daar we troost voor behoeven ? Bemoedigd, zeg je ? Nu aan moed ontbreekt het mij niet, dat verzeker ik je ; daar hoeve ik geen Vader Onze voor op te zeggen ; wat ben jij tegenwoordig zonderling, Claes.«

»Als je eens even nadenkt, Aegte, jij hoeft niet te peinzen als Nelle, vraag je dan af : zou ik om het lezen van één Evangelie uit Doens drukkerij in Engelenburg

»Ik, ik zou een boek van den aartsketter Luther bij Doen koopen, wat denk jij wel van mij?«

»Staat er in die boeken, dat ze van Luther zijn? *) Doen verkoopt ten minste zoo ver ik zien kan goede, Catholijke waar. Maar laat ik voortgaan met mijn vraag, zou jij om zoo'n kleinigheid willen verdronken worden?«

Aegtes gelaat werd doodsbleek. »Wat zeg jij, Claes, verdronken om het lezen van een boek? Waar haal jij dien onzin vandaan?«

»Onzin, als je wilt; 's Keizers plakkaat, dat maandag afgelezen werd, door hem te Brussel 7 October uitgevaardigd, zegt het.«

»Wel neen, Claes, 't is tegen de pracht der kleedije, tegen het bedelen; het verbiedt gealimenterden in tavernen (herbergen) te gaan, en al zulke zaken meer;« zeide Nelle nu.

»Stondt ge nog voor de vierschaar toen het laatste gelezen werd, zusterke? Gewis niet. Dan zoudt ge vernomen hebben, dat allen, die verboden boeken drukken, koopen, lezen, met den swaerde zullen gestraft worden, als zij boetvaardigh sich betoonen en de vrouwen geworgd; doch van de onboetvaardigen zullen de mans verbrandt en de vrouwen verdronken worden. En de Keizer moet gezegd hebben tegen de Landvoogdesse en den Raad, nadat hij op de handhaving met nadruk had aangedrongen: »Ik verklaar u dat als ik een vader, moeder, broeder, zuster, vrouw of kinderen had, besmet met de lutherije, ik zou ze voor mijn grootste vijanden houden.« *) Zeg Aegte, wat denk je nu van den moed van een Jan den Bakker, den priester van Woerden? en

*) De voorzichtige Doen liet den titel gelijk aan dien der Vulgata; hij verkocht en drukte tevens allerlei heiligenlegenden en R. K. gebedenboeken.

**) Deze woorden sprak Karel V werkelijk zoo, doch in het Fransch.

van je moei, Wendelmoet Klaesdochter uit Monnikendam?«

»Allemaal zijn zij zóó niet. Liesbet, In den Spiegel, heeft dadelijk na den dood van dien ketter herroepen, daarom loopt ze altijd met een rood kruis op haar bovenkleed,« luidde Aegtes antwoord op schamperen toon. Toch kon ze niet nalaten over het gesprokene na te denken en toen Nelle 's avonds voor het inslapen haar vroeg: »Weet jij wat van die Wendelmoet, Aegte?« zeide ze slechts: »Ja, ik zal het je wel eens vertellen, als Claes er niet bij is.« Nog lang lag de jongedochter wakker en telkens kwam die vraag naar haar troost en haar moed in haar op en . . . zij durfde die niet bevestigend beantwoorden.

De eerste Januari verkondde in dien tijd nog niet het begin van het burgerlijk jaar; doch wat wij nu soms vergeten, werd toen alom, en in Rome's kerk nog steeds, herdacht; nl. dat dit de achtste dag na Kerstdag is, en we gedenken hoe het Kindeken besneden werd en den naam Jezus ontving, welke van den engel genaamd was bij zijn boodschap aan Maria te Nazareth.

Vele kinderen zagen des morgens verlangend naar de tafel, zoo ras ze binnenstapten; de kleineren hadden reeds op of onder hun hoofdkussen gekeken om den engelkoek te vinden, dien het Heilige Christuskind hun ten geschenke neerlei.

Voor de eerste maal zagen Aegte en Nelle op dezen dag het gewone morgenbrood op tafel staan en toen Nelle vragend zei: »Moederlief, geen engelkoek heden?« antwoordde de weduwe: »De zoete naam van Jezus is beter dan elke, ook de beste koek, dochterke! Zeker hebt ge het schoone vers niet vergeten, dat ge in de schole der zusters geleerd hebt; kom, zeg het mij nog eens op.«

»Bedoelt u van Jezus' name?«

»Ja, Nelle, 't is lange, maar Claes heeft nog tijds ge-
noeg.«

Nelle zegde duidelijk en met gevoel op :

O zoete Jesu, God en mensch,
Doe mij de gunst daar ik naar wensch ;
Kom, span mijn herte eens op het raam,
Borduur daar Uwen zoeten naam,
Beschrijf het wit van mijn gemoed
Met 't purper van Uw dierbaar bloed.

Schrijf Uwen naam, dien ik bemin,
Daar honderdduizend keeren in ;
O Jesu naam, o zoete naam,
O naam van honigzoete faam,
Waar is er naam zoo aangenaam
Als Jezus' allerzoetste naam ?

O, groender naam dan levend hout,
O, rijker naam dan 't fijnste goud,
O, verscher naam dan wijngaarddruif,
O, zachter naam dan tortelduif,
O, klaarder naam dan zonnestraal,
O, sterker naam dan louter staal !

O, grooter naam dan keizerrijk,
O, naam die nooit had zijns gelijk !
Duikt blommekens, wie gij moogt zijn,
Want gij verliest hier uwen schijn,
En gij rivierkes, loopt van mij ;
Geen zilver nat en haalt er bij !

Houdt, vogelkens, uw bekskens toe,
Ik ben uw zingen al te moe ;
O nachtegaal, en zing niet meer,

Gij zingt zoo zoet niet als de Heer ;
 Al wat ik zag of heb gehoord
 Is mij vergeten door één woord.

En dat is Jesu ! Jezus zoet ;
 O naam gedrukt in mijn gemoed !
 O Jezu naam, gij maakt mij blij,
 Dat gij verzoet mijn droef gemoed ;
 O Jezu naam, gij maakt mij blij,
 Als ik om Uwentwil iets lij ;
 Mijn kruis en kruist mij dan niet meer,
 Als ik peize op Uw kruis, o Heer !

»Wel Nel, dat hebt ge fraai gedaan ; en 't is heel wat mooier dan wat ik bij het Mysteriespel moest opzeggen op Kerstdag :

»Die os en ook dat ezelkijn
 »Aanbaden dat zoete kindekijn !«

Claes vertrok na een haastigen groet.

In de bakkerij in de Kalverstraat werkte men hard om alle bestelde driekoningenbrooden klaar te krijgen ; 't leek wel of alle leden van 't sacramentsgilde alleen het driekoningenbrood konden koopen bij Griet, Dirk Wouterszoon dochter. Nu, 't baksel deed haar en haar gezellen alle eer aan, dat moet gezeid ; en Aegte kreeg zonder moeite van Moeder het noodige geld om een der grootste brooden te koopen bij haar medelid ; juist lichte ze, binnengetreden, den witten doek op waarin het schoone brood lag, om 't haar moeder te toonen, toen haar blik bleef rusten op de Monnikendamsche poortersvrouw, die voor de toonbank gezeten, een plooi vouwde in zeer fijn blauw laken en daar met genoeg

naar keek, terwijl zij zeide : »Voor de twee heb ik aan acht ellen genoeg, vrouw Cops.«

»Vrouwe, voor twee mantels der Moeder Gods is dit niet genoeg, voor eenen is het te veel.« Aegte bloosde wegens den bestraffenden blik harer goede moeder, zij wilde nu doorloopen naar het binnenvertrek ; doch de onbekende hield haar met de hand tegen, terwijl zij zei : »De maagd Maria behoeft onder de zaligen in den hemel geen laken voor een mantel, mijn dochter ; ik verlangde voor mijn twee meiskens even deugdelyke waar uit uws vaders voorraad, als ik zelve draag ; en nu moogt gij als jong meisje wel getuigenis geven aan den raad uwer moeder en aan mijn keus, omtrent deze kleur en fijnte voor een feestkleed van twee meisjes van zestien jaar, wat dunkt u ?«

Aegte al meer verwonderd zeide nu : »Een adellijke jonkvrouwe kon zulk blauw laken en dat zoo fijn, wel op een feestdag dragen, vrouwe !« en hiermede liep ze haar voorbij en begaf zich naar de keuken, want als Moeder in den winkel volk kreeg, rustte de zorg voor de huishouding op haar.

Nelle, kort daarna uit de kerk gekomen, wierp een bewonderenden blik op het fraaie blauwe en groene laken, dat voor de koopster werd ingepakt. »Zal ik die rol voor u naar huis of verblijf dragen, vrouwe ?« vroeg ze vriendelyk en even vriendelyk werd haar aanbod aangenomen ; »Ik hoop dat het u niet te ver is, heel naar het Kattégat, meiske.«

»Neen, vrouwe ! ik kan zwaarder rol veel verder dragen ; maar o, Moeder, ik betreurde het zoo dat gij niet met mij waart ; het Evangelie was vandaag zoo schoon !«

Terwijl Nelle de koopster met haar laken vergezelde, begon deze haar al spoedig naar het Evangelie, door

haar als zóó schoon geroemd, te vragen. Nelle vertelde wat zij zoo straks vernomen had.

Melchior, Caspar en Beltsasar ontmoetten elkaar op de grens van Kanaän, en togen onder geleide der sterre naar Jerusalem en daarop naar Bethlehem. Zij brachten het heilige Kindeken goud, wierook en myrre. Goud omdat Jezus de Koning der koningen is ; wierook omdat Hij de alleroppperste priester is en myrre, die bitter smaakt en geneeskracht heeft, omdat ons lieve Heer door zijn passie en bloed ons van de zonde geneest. Zoo verhaalde de pastoor ; en daarna trokken drie prachtig gekleede priesters de kerk heelemaal rond, gevolgd door knapen ; en voor het hoogaltaar knielden zij neder en brachten offeranden voor het Christuskind ; en een groote sterre hing midden in het koor boven hun hoofden ; 'k wilde dat u er ook geweest ware, want onze Sint Nicolaaskerk is zoo mooi en rijk en alle geestelijken droegen hun fraaiste kleederen. Aegte is naar Brussel gereisd met de overvrouwen van 't Sacramentsgilde ; zij verklaart dat bij de kerken daar, onze kerken slechts kapellen lijken ; 't zal wel waar zijn, maar ik kan het mij niet voorstellen. U vindt hier de Oude kerk toch veel schooner dan bij u te Monnikendam, nietwaar ? Dubbel jammer, dat u den dienst miste. Het schouwspel der drie koningen« . . .

»Zoudt ge niet liever een waren koning zien, mijn dochter ?« viel de koopster haar in de rede.

»Ja, een echte koning is nog wat anders, heerlijker denk ik ; maar keizer Karel viel Aegte toch tegen, toen zij hem zag.«

»De echte koning, dien ik zien zal, is schooner dan alle menschen, zijn macht gaat aller vorsten macht te boven, zijn liefde is oneindig, zijn woorden zijn enkel waarheid, zijn stem is zuiver lieflijkheid, niemand is

aan dien koning gelijk ; en hij ontvangt zelfs den allerarmste en slechtste, als die maar tot hem komt.«

De Monnikendamsche stond stil terwijl zij deze woorden met vuur sprak ; op den vragenden blik van Nelle antwoordde ze niet dadelijk, maar toen het meisje zeide : »Heeft u dien Koning al gezien, dat u hem zoo goed kent ?« zeide de vrouw plechtig : »Nog niet ; maar gij kunt Hem ook zien, Nelle ! Onze Heere Jezus Christus is die Koning vol liefde, genade en heerlijkheid.«

Nelle sloeg eerbiedig een kruis bij het hooren van 's Heilands naam ; maar zeide niets en daar ze het huis in het Kattegat bereikten, hield de vrouw het voor wijzer haar bij de deur te laten vertrekken. »Dank u voor 't dragen, kind, groet uw moeder ; vóór ik vertrek hoop ik nog eens aan te loopen, en u bid ik veel kennis van mijn heerlijken Koning toe.«

De drukke driekoningenavond vaagde den bijzonderen indruk van dit gesprek weg uit Nelle's gemoed ; doch na enkele dagen keerde de inhoud met nieuwe kracht in haar ziel terug en peinsde zij over elk woord, dat zij vernam op die merkwaardige wandeling.

Zoo ras den zesden Januari de schemering viel, begaven allerlei lieden zich op straat. Personen als de drie koningen uitgedost, knapen met sterren aan roeden gestoken, jongelieden met rommelpot en bussen, trokken zingende langs de kaden of dijken en door de straten. Waar zij langs kwamen, deed men de deuren open om hun voor hen zelve of voor een der Godshuizen een gave te schenken ; en ondertusschen werd de tafel in elk huis aangericht, waarop het koningsbrood (met de verborgen boon), de eereplaats innam.

Vaders of moeders verhaalden den kleinen wat zij van de drie koningen wisten en menige legende deed de kinderen met open mond luisteren.

Laten we eens hier en daar met den rommelpotdrager binnenloopen, niet om een aalmoes te vragen, doch om wat nieuws te hooren.

God zond drie aartsengelen naar de aarde om Adam te troosten, nadat hij uit het paradijs verdreven was ; want Adam deed dagelijks boete voor zijn overtreding en die boete maakte hem (daar hij vele eeuwen leefde), zeer droefgeestig. De drie aartsengelen gingen eerst naar het paradijs ; daar haalde Michaël zeventig staven gouds vandaan ; Gabriël verzamelde in den hof twaalf pond wierook en Raphaël, de hemelsche geneesmeester, perste er drie pond myrre uit. Met deze kostbaarheden beladen kwamen ze bij Adam, die ze dadelijk als paradijsgoederen herkende ; zij vertroostten hem uitermate, en hoe trouw hij rouw bedreef en boete over zijn misdaad deed, zóó droefgeestig als vóór de komst der aartsengelen zag zijn gelaat niet meer. Zorgvuldig door Adam bewaard, vielen de schatten, na zijn dood, zijn kinderen ten erve ; en Noach borg ze in de ark behoedzaam weg. Ze bleven na Noachs dood in het Oosten en de afstammelingen van Noachs drie zonen brachten die paradijsgaven aan het Christuskind, den waren Koning, den waren mensch, ten offer.

In een ander huis verhaalde een schutterkoning, die met keizer Karel ten oorloge naar Italië toog.

Alexander de Grootte, die veel grooter overwinningen behaalde dan onze keizer op de Franschen, liet zich van het goud, dat de overwonnen volkeren hem brachten, een grooten wereldbol maken. Na zijn dood kwam dit gouden teeken zijner wereldheerschappij in Arabië. Melchior (de Arabier onder de drie koningen) nam dit kleinnood van zijn voorgeslacht mede, hoe zwaar de bol ook was, om dien aan den waren Lichtkoning, Christus, te offeren. Het heilige Christuskindje legde zijn handje

op den bol en terstond viel hij in stof en asch op den vloer van den stal. De Moedermaagd zeide tot Sint Jozef : »Ziet gij wel, het rijk van den Christus zal dat van alle aardsche koningen verre te boven gaan, gelijk Gabriël tot mij zei.«

Nog andere geschiedenissen vertelde men om den haard of om de tafel, waarop het driekoningenbrood prijkte ; maar »In den Spiegel« waar Lijsbet woonde, had de priester, die de heimelijk saamgekomen schare uit Gods Woord stichtte, zulke vertelsels niet noodig. De hoorders en hoorderessen konden dien avond nauwelijks in de ruime achterkamer een plaats vinden. Vele vreesachtigen toch, die zich slechts zelden lieten zien, als het weder bijzonder guur en onstuimig was en zij geen ontmoetingen behoefden te duchten, traden binnen. Op zulk een drukken avond wekte het geen bevreemding, wanneer zelfs vrouwen alleen langs den weg liepen. Toch nam men de voorzichtigheid in acht. Nadat de voorganger gedankt had, vertrokken de broeders en zusters bij tusschenpoozen van verscheidene minuten ; want al viel Lijsbet, die bij het zien van den brandstapel van Jan de Bakker afgezworen had, nu niet dadelijk weer onder verdenking, men kon nooit weten, wanneer de schout of een zijner dienaars het oog op verdachten liet rusten.

Vrouw Barbara, Sijmensdochter, met haar gastheer en vrouw verlieten het allerlaatst de woning van Lijsbet, om door de St. Jakobsstraat langs den Voorburgwal het Kattégat te bereiken. Claes, een der eersten, die vertrokken, spoedde zich om zijn moeder en zusters bij zijn moei in de Barndesteeg te gaan afhalen ; hij duchtte een weinig den onderzoekenden blik van zijn oom, die mogelijk hem zou vragen, waar hij den avond doorgebracht had ; en een taveerne (herberg) zou meer genade

in 's mans oogen gevonden hebben dan een vergadering van kettters.

III.

GOD LAET GROEIEN.

»Moeder, gij gaat toch mede naar de predicatie van Mr. Jan de Haas in de kapel der Leprozen?« sprak Claes op een Zondagmorgen; »Aegte en Nelle kunnen ook wel een plaats vinden, doch ze moeten vroeg wezen, want verleden Zondag was 't stikvol. Burgemeesteren en Schepenen waren daar allen.«

»Dan is er geen sprake van Lutherije, als die zich laten zien, ik wil heel graag zijn mooie taal hooren; 't moet iets bijzonder fraais wezen, Moeder! Moei Else uit de Barndesteeg zegt, dat ze nooit zoo iets heerlijks hoorde,« besloot Aegte, die er wel voor zorgde tijdig gereed te wezen, om ook een goeden zit te vinden, want in die kapel mocht de burgerij pas binnentreden, nadat de bewoners van het gesticht en de magistraat gezeten waren.

Nelle en Aegte bleven daar getrouw de prediking volgen, en, al vermoedden zij 't niet, werden er in de »Nije Leer« onderricht; want Meester de Haas, hoewel bedektelijk en bewimpeld in zijn preeken, hing de hervorming aan.

Op meer plaatsen in Amsterdam kon men toen zonder vrees voor straf Gods Woord hooren verkondigen. —

O.a. in het Lieve Vrouwe gasthuis door niemand anders dan Mr. Jan Arents, die openlijk voor zijn gevoelens uitkwam; en ook twee kapelaans, voor de Nieuwe kerk aangesteld, strooiden in menig hart het zaad des Woords.

Burgemeesteren en Schepenen hadden tot deze prediking door »gediffameerden« (van ketterij verdachte of beschuldigde personen), hun toevlucht genomen, omdat de groote toeloop bij hun evangelieverkondiging de aalmoezen (waarvan die godshuizen grootendeels bestonden) aanzienlijk vermeerderde. Toch beoogden zij niet alleen toename van gaven; zij hoopten ook door eenig toegeven andere moeilijkheden uit den weg te ruimen, veler klachten tot zwijgen te brengen.

»Wel nichte,« vroeg op een namiddag, meê onder de luifel gezeten, Geerte Koeck, »heb je gehoord wat Jacob Klaasz. Backer op de Oude Kerksbrug deed?«

»Niet dat ik wete, Geerte,« zeide de weduwe Cops, wel een weinigje ontrust door den toon der vraagster.

»De onder-pastoor der Oude kerk ging met het hoogheilige naar een stervende; Jacob ging dwars voor hem staan op de brug, met zijn hoed stijf op zijn hoofd; en toen de onder-pastoor hem ter zijde wilde voorbijgaan, deed hij het nogmaals. Hij is in de raadskamer geroepen, maar kon geen reden voor zijn goddelooze handeling geven, de schout moet er over gesproken hebben met den pastoor, want Jacob moet drie maanden lang donderdagsmorgens met behoorlijke »reverentie« (eerbied) op 't hooge koor der Oude kerk op zijn knieën de zingende mis komen hooren. Wat zeg je er van, nichte? Is 't niet een veel te geringe straf voor zulk kwaad?«

De komst eener dienstmaagd in den winkel, die nog al lang bleef, bespaarde de weduwe het moeielijk antwoord. Aegte vulde intusschen het verhaal der erger-

nissen aan. »Vertelde men het u reeds, nicht Geerte, dat de Mariabeeldjes aan de Lange brug en de Nieuwe brug geheel vernield zijn en die aan andere bruggen zwaar beschadigd werden?«

»Wat euvel aan de gebenedijde Maagd begaan; wij zullen zeker gestraft worden voor zoovele zonden, Aegte, dat zeg ik.«

»En in de kerken en kapellen vonden de kapelaans vuilnis in de wijwaterbakjes; het is afschuwelijk!« zei Nelle met een bedroefden blik.

»'t Komt zeker alles van die booze predikers, die achten het hoogheilig sacrament des altaars geen zier.«

»Neen, nichte, van Mr. Arents weet ik het niet, maar Mr. de Haas is een goed Katholiek,« zeide Nelle met vuur; »'t is zulk een genot naar hem te luisteren; hij weet zulke mooie verhalen van ons lieve Heer, van Sint Jozef, van Koning David en vader Abraham, en hij noemt er nog zoo velen, van wie wij nooit gehoord hebben, en die geschiedenissen en legenden zijn zoo ongewoon. Denk eens, nichte, de heilige Elias heeft het zontje van een weduwe, door honger gestorven, weer levend gemaakt; en toen deed hij elken dag ongezien wat meel en olie, om brood van te bakken, bij haar in huis komen; o, nichte! ik kan al de dagen der week wel peinzen over die mooie preeken van Zondags,« besloot Nelle.

»Ja,« antwoordde Aegte op den vragenden oogopslag der bezoekerster; »Nelle spreekt de waarheid, 't zijn nooit gehoorde zaken en alles zoo mooi en geschikt om te onthouden; ik hoop maar, dat Mr. de Haas lang blijft prediken voor de Leprozen.«

»Maar wat moet er toch gedaan worden met zulke heiligschenners als jij van spreekt?«

»Wie er één aanbrengt zal zes gulden belooning ont-

vangen, maar er is nog niemand bij den schout gekomen,« antwoordde Nelle.

De winkeldeur ging toe en vrouw Cops zette zich neder, terwijl Nelle dit antwoord gaf; de bezoeker vroeg nu: »Hoor jullie hier 's avonds ook liedjes zingen in de straat, die zoo naar Lutherijc smaken?«

»Wij gaan tijdig te bedde, want Claes moet vroeg naar zijn weefgetouw; in mijn eersten slaap hoor ik somtijds iets, maar kan u niet zeggen wat ze zingen.«

»'k Zie Claes heel zelden ter kerke, nichte, hij weet toch wel van de keur van Mei?«

»Welke keur bedoelt ge, Geerte, tegenwoordig worden zoovele keuren afgekondigd.«

»'t Verbod op zware straffen vergaderingen buiten Amstelredam te gaan bezoeken, hetzij in gewijde of ongewijde plaatsen.«

»Van die keur hoorde ik niet; maar wat voor vergaderingen worden bedoeld?«

»Wel van die herdoopers of wederdoopers, dat versta je toch best.«

»Claes zou daar nooit henengaan; hij zegt dat het groote zonde is zich te laten herdoopen, dat zei hij meer dan eens, is 't niet zoo, Aegte?«

»Ja, Moeder, hij sprak er over, met die rijke Monnikendamsche, zij dacht er net zoo over.«

»Als pastoor mij er dan weer naar vraagt, kan ik hem dat gerust over zeggen, nietwaar?«

»Waarom niet, nichte Geert?«

De besprokene Claes thuisgekomen, was niet gesticht, toen men hem een en ander van Geertes bezoek verhaalde. »Waarom spraakt ge over die Monnikendamsche, Aegte?«

»Deed ik daar kwaad aan? Zij is hier verscheidene malen geweest en mij dacht zij is geen Dooper-

sche. Zij hoort Mr. Jan Arentz liever dan Mr. De Haas ; nu dat doe jij ook, maar dit is toch niet kwaad ; en uit haar buidel zal zeker een goede gift komen, als zij daar luisteren gaat.«

Claes lag dien nacht nog laat wakker ; hij duchtte kwaad in verband met de woorden van Geerte Koeck ; maar hoe hij peinsde, hij zag geen uitweg om zijn moeder uit de stad te krijgen. Als de Heere mij ondersteunt vrees ik nood noch dood voor mij zelve, doch voor haar, — wat . . . als ? . . . Hij stond op van zijn legerstede, knielde neder, en zocht en vond troost door het gebed.

't Leek hem een verhooring, toen Barbara, Sijmensdochter, enkele dagen later onverwachts weer te Amsterdam kwam en vrouw Cops verzocht Nelle voor enkele weken mede te laten gaan naar Monnikendam en Hoorn. Naar deze stad zou haar man op reis gaan en mogelijk ging zij met haar beide dochters ook mede, dan kon Nelle de vijfde wel van het groepje wezen. Op de opmerking der weduwe, dat haar dochters zulke eenvoudige deerns waren en geen fraaie kleederen droegen, antwoordde Barbara met een veel beteekenend hoofdschudden, en zeide alleen : »Die zwaarigheid weegt bij mijn man heelemaal niet, die zou zijn twee dochterkens desnoods als nonnetjes uitdossen.«

Niemand bevroedde wat Nelle zou leeren op die reis.

's Morgens, toen 't nog duister was, begaven de beide meisjes te Monnikendam zich met haar ouders naar den kelder ; daar las en bad haar vader alvorens ieder zijn dagtaak begon. Nelle, gewoon vroeg op te staan, verwonderde zich, dat de meisjes de kamer al verlaten hadden en na twee of drie dagen vroeg zij vrouw Barbara er naar. Zij en haar echtgenoot veroorloofden Nelle om de huiselijke godsdienstoefening bij te wonen, die voor

het Amstelredamsche meisje een waar genot werd. Zij verbaasde zich er over hoe Trijntje en Anna die schoone verhalen van Mr. De Haas ook kenden, en dat die alle in den Bijbel te vinden waren ! In een nieuw licht vertoon den de ketters zich nu voor Nelle, die steeds gretiger luisterde naar alles wat van de »Nije leer« te vernemen viel.

De reis naar Hoorn ging over zee ; door schoon weder begunstigd genoten vooral de jonge meisjes van de vaart langs de kust. De mooie, welvarende stad met haar haven, die iets zoo geheel anders te zien gaf dan haar geboorteplaats, verschaftte zoowel Trijntje en Anna, als Nelle velerlei genoegens. Toch viel er gedurende dit verblijf een droeve gebeurtenis voor.

Op een morgen stroomden honderden menschen de poort uit, en niet wetende waarom zoovelen zich naar de haven spoedden, volgden Barbara, haar man en de drie meisjes de menigte. Aan het einde der haven kwam men aan den zeedijk en daar langs voerde men, te midden van gerechtsdienaars, twee vrouwen.

»Wie zijn dat, wat hebben ze gedaan, zullen ze gestraft worden ?« zoo vroegen onze vrienden.

»Gij zijt zeker niet uit deze stad, vriend,« antwoordde een werkman. »Die twee daar zijn herdoopt ; zij willen niet biechten, geen penitentie doen, niemand van haar geloove noemen en nu zullen ze als verstokte ketters verdronken worden,« ging de spreker voort.

»Verdronken worden, o, hoe vreeselijk, vrouwe laat ons spoedig weggaan, gauw, gauw ! Zoo iets ijselijks kan ik niet aanzien,« riep Nelle. Zij stonden echter zóó tusschen de saamgepakte menigte, dat er van weggaan geen sprake kon zijn.

Een priester naderde de beide veroordeelden met een kruisbeeld, dat zij weigerden te kussen en de eene, Fem-

metje, Egbertsdochter, zeide hardop : »Wij aanbidden onzen levenden Zaligmaker in den hemel en geen pop aan een houten kruis.«

»Wilt gij, Welmoet, nu nog biechten ?«

»Ik behoef u niet te biechten, dat heb ik nog gisteren avond gedaan en mijn Heiland heeft voor al mijne zonden voor eeuwig betaald,« antwoordde hem de vrouw.

»Gij zult beiden in de macht des duivels vallen en ter helle varen, zoo ras gij in het water komt.«

»Wij zullen door onzen trouwen, liefdevollen Zaligmaker in de eeuwige heerlijkheid worden opgenomen,« spraken beiden als uit eenen mond.

De martelaressen knielden voor een laatst gebed neder ; doch de booze hartstocht des priesters liet haar daartoe geen tijd. »Doet de steenen om haar hals,« riep hij den dienaars van den schout toe ; »smijt haar dadelijk te water,« schreeuwde hij buiten zich zelve van boosheid.

Weinige oogenblikken later zonken de beide vrouwen, wier oogen ten hemel gericht en wier handen gevouwen waren, in de diepte weg. In ademlooze stilte hadden de meisjes dit aanschouwd ; zachtkens weenende en met nedergeslagen oogen keerden zij met Barbara en haar echtgenoot te midden der schare toeschouwers naar de herberg terug. Daar viel Nelle Barbara om den hals en riep : »O, breng mij naar Amstelredam, ik ben hier niet veilig en ik kan niet sterven, als zij, o neen, dat kan ik niet !«

Allen verkeerden onder den indruk van den droeven en toch heerlijken dood der beide martelaressen ; vooral toen de vader zeide : »Wel zegt de Heilige Schrift : Kostelijk is in de oogen des Heeren de dood Zijner gunstgenooten. Psalm 116 : 15. Komt, laat ons nederknien en den Heere bidden ons ook zooveel genade te verleen, dat wij, als men ons gevangen neemt, Hem

niet verloochenen, neen liever blijmoedig voor Hem in den dood gaan.«

Het verblijf te Hoorn liep nog niet ten einde, want de zaken, die door Guurt te Hoorn moesten verhandeld worden, waren nog niet afgedaan; en al verlangde Nelle elken dag vuriger tot haar moeder weêr te keeren, zonder den achterdocht gaande te maken kon het te Hoorn bestelde logies niet verkort worden.

»Vrouw, ga vooral niet naar den zeedijk, al is het nog zoo warm; 't is geen schouwspel voor de kinderen, dat velen daar dagelijks zien. Met den vloed drijven de lijken van Femmetje en Welmoet telkens hierheen; de onzen zeggen: »God waarschuwt daardoor en spreekt van de wrake die Hem toekomt.« Anderen beweren dat zelfs de zee geen ruste gunt aan het lijk van een ketter. Hoe 't zij, het is een vreeselijke aanblik!»

Enkele dagen later kregen sommige poorters verlof om, zonder daarvoor onder verdenking te vallen, de nabijgedreven lijken te laten ophalen, te kisten en in den hoek »der verdoemden« te doen begraven. Trijntje, Anna en Nelle schreiden heete tranen, toen Guurt dit aan Barbara verhaalde. Deze, hoewel ze zeer bleek zag, weende niet en zei: »Lieve kinderen, de Heiland vermaant ons, denk daar toch aan: »Vreest niet voor degenen, die het lichaam dooden en de ziel niet kunnen dooden, vreest veeleer Hem die beide ziel en lichaam kan verderven in de hel; ja vreest Dien!» *)

»Maar Moeder mijn, 't is toch zoo akelig onschuldig te sterven; zoo benauwd moet het wezen om te verdrinken, en dan niet eens begraven te worden en door allen voor kettters uitgejouwd nog na den dood,« zeide Trijntje.

*) Matth. 10 vs. 28.

»Wendelmoet, mijn moei, zeide dat ze er niet op achtte en dat ze des te spoediger de eeuwige zaligheid zou genieten en ook dat de Heere voor haar, als voor de jongelingen in den oven des vuurs, de pijnen draaglijk zou maken ; o, lieve kinderen ! nooit, neen nooit ! vergeet ik haar innig vergenoegd, ja blij gelaat, waarmede zij tusschen de gerechtsdienaars naar het schavot trad, en toen de scherprechter haar aan den paal worgde, vouwde zij haar handen, sloeg de oogen zedig neder en zag er uit als sliep ze zeer rustig ; daarna werd het vuur ontstoken. Ik weet niet of zij reeds den geest gegeven had, maar zoo lang ik haar gelaat kon zien bleef daarop diezelfde vredige uitdrukking. De Heere God kan dus zelfs ons, zwakke vrouwen, door alles heen helpen ; en wat het niet begraven worden betreft, lieve meiskens, in den jongsten dag worden wij toch opgewekt, begraven of verdronken ; de zee zal hare dooden wedergeven, zegt de Heilige Schrift.«

»Uw moeder spreekt de waarheid ; toch mogen wij bidden om een natuurlijken dood te sterven, dochterkens, en Nelle, de Heer geeft geen kruis zwaarder dan wij kunnen dragen ; Hij liet u zeker den heldendood dier Hoornsche vrouwen zien, opdat gij Hem, die haar zoo bekrachtigde, zoudt leeren liefhebben !«

Nelle, in Amsterdam teruggekeerd, naaide ijverig op een namiddag naast haar moeder gezeten en vertelde haar van alles, wat zij te Monnikendam zag en ook van de schoone stad Hoorn ; hoe zij ook poperde om van het bidden, zonder getijboek, het bijbel-lezen en de martelaressen te verhalen, telkens als zij er over wilde beginnen, ontzonk haar de moed of kwam er verhindering. Intusschen leidde ze een dubbelslachtig leven. Ze ging ter misse, ook ter biecht, hoewel zelden, en altijd weer begreep ze, dat de absolutie haar niets

hielp ; want zij had niet alles gebiecht en van haar kettersche gevoelens (zij wist dat zij dit waren) had zij geen enkel woord gerept. En toch ! zij was veel gelukkiger dan vroeger. Zij bad in haar eigen woorden alleen tot God ; zij verstond de geloofsartikelen en het Onze Vader als nooit te voren ; zij dacht gestadig aan de gehoorde verhalen der H. S. In de Leprozen kapel at ze, als 't ware, elk woord van Mr. de Haas gretig op, en zag daarin duidelijker dan menig ander de bedektelijk verkondigde Lutherije, die ketterij, welke een vrouw kracht gaf den dood te trotseeren !

Aegte had haar nog nooit over moei Wendelmoet meegedeeld, wat zij er van wist ; doch op een avond, toen allen meer of minder ontdaan ter ruste gingen, want de pest had zich in Amstelredam vertoond en de verordeningen tegen de verspreiding der ziekte waren dien dag afgekondigd, toen vroeg Nelle aan haar zuster : »Aegte, ben jij bang voor den dood ?«

»Hoe kon. je aan zoo'n vrage, Nelle, wie zou daar niet voor vreezen ?«

»Ik heb twee vrouwen zien verdrinken, die gene vreeze toonden.« Nu volgde tot Aegte's verbazing het verhaal der strafoefening te Hoorn, en wat Barbara over moei Wendelmoet, Klaesdochter van Monnikendam verhaald had. »Ik denk dus niet dat de pest een straf is voor het heimelijk dulden der ketterij, maar veeleer een teeken van Gods ongenoegen, omdat ook hier zoovelen zijner kinderen gedood worden, en jij Aegte ?«

»Ik weet het niet, ik versta het niet ; de kerk kan niet dwalen, en wie weet hoe vervalscht die Bijbel der ketters is ; och, Nelle ! Nelle ! ga toch naar geen geheime vergaderingen !« besloot Aegte en stortte, iets zeer ongewoons voor haar, heete tranen, terwijl zij in de duisternis haar zuster, hartelijker dan ooit, omhelsde.

»Moeder, Moeder ! de Sint Anthoniesdijk is doorgebroken, ik moet helpen kisten, breng met de meisjes alles uit den winkel naar boven ; de straten loopen onder en de scha zou zoo groot worden,« riep Claes door de deur en snelde haastig het huis weer uit.

De pest eischte niet zoovele offers als men aanvankelijk vreesde, en ook onze vrienden bleven gespaard ; de nieuwe bezoeking, een overstroming, gering in vergelijking met dezelfde ramp, die Zeeland en West-Friesland gelijktijdig teisterde, vernielde de dijken der stad. Uit het N. W. gelijk langs de geheele kust stak de storm op en deed zelfs schepen op het Y zinken ; beschadigde vele huizen ; kelders liepen vol en koopwaren bedierven. Een collecte werd langs de huizen gehouden, daar vele armen alles verloren hadden en de magistraat besloot dien winter ('t was de Allerheiligenvloed van 1533) voor de armen roggebrood te bakken, aangezien de prijzen van de rogge zeer stegen en de lieden gebrek zouden lijden.

Deze droeve gebeurtenissen hadden de Wederdoopers, wel te onderscheiden van de Dooperschen, Doopsgezinden, Mennoniten of Menisten, moeten weerhouden van het uitvoeren hunner dwaze plannen ; doch gelijk de meeste sectarissen dachten zij alleen aan zich zelve, aan 't verbreiden hunner gevoelens en alleen hun plannen schenen goed in hun oogen.

IV.

EEN AANSLAG ?

Had iemand Aegte Cops in 1531 verzekerd, dat zij 18 Maart 1534 met een bezwaard gemoed meê zou

loopen in de processie ter eere van »het Mirakel der Heilige Stede,« zij zou met bitsheid geantwoord hebben, dat zulks even onmogelijk ware als . . . En toch, het geschiedde zoo. Terwijl de plechtige optocht door de straten en langs de burgwallen trok, vroeg Aegte zich gedurig af : »Is het waar? Verbrandde die hostie niet? Is de hostie het ware lichaam en bloed van onzen Heere Christus? Hebben de ketters gelijk of ongelijk?« En nog veel meer dergelijke vragen deden haar hoofd duizelen, haar hart zich bekommeren en haar mond zwijgen. Thuisgekomen was 't haar een verlichting te hooren naar alles wat Claes te vertellen had over een voorgenomen aanslag der Wederdoopers op Amstelredam.

»Een burgemeester werd gewaarschuwd, doch hij hield de tijding voor een »versierde calling« (verzonnen praatje); toch beweerde men dat er vele Wederdoopers uit Kermerland in de schepen meegekomen waren, zoo genaamd om de processie te zien, doch dat die vandaag zich van de stad wilden meester maken. Maar de gilden en de schutters, allen in 't geweer, boezemden hun zeker schrik in; en geen vreemde schepen mochten binnen de boomen liggen vandaag; dus Moeder mijn, wees gerust en stal morgen vroeg je lakens maar weer uit,« zoo besloot Claes zijn mededeelingen. Hij vroeg slechts ter loops aan Aegte : »Heb je veel bekijks gehad bij je optocht?«

»Daar lette ik niet bijzonder op. Is 't waar, Claes, dat Mr. De Haas na de vasten ook niet meer preekt? Treden alleen de vasten-predikers voortaan op, die ook de vier en twintig dagen van genade voor de Herdoopten hebben uitgeroepen? 't Spijt mij, want hen kan ik niet zoo goed begrijpen. Er is zoo velerlei, dat mij door de zinnen woelt, dat ik het zelfs pastoor Klaas Otter niet darre (durf) bloot te leggen.«

Claes, hoogst verbaasd over Aegte's woorden, zeide niet veel meer onder dit avondeten, zijn moeder nog minder. Nelle, dien avond zich ter ruste leggende, zuchtte diep, want de moed ontbrak haar om Aegte te vragen wat haar in haar hoofd woelde.

»Nelle, slaap je al?»

»Neen, Aegte, nog niet,« was 't antwoord en ten bewijze zat de aangesprokene dadelijk overeind.

»Waarom bid jij al lang zonder je rozenkrans? Waarom steek je nooit je vingers in het wijwaterbakje? Waarom wacht je met bidden, tot we onze oogen dicht hebben en sla je dan geen kruis, net als Claes? Wees niet bang, dat ik je zal aanbrengen, jij bent geen Herdoopte, dat weet ik. Maar waarom doe je en laat je dat alles, zeg?»

Nu moest Nelle haar zuster wel antwoorden. »Aegte, je weet wat ik in Hoorn zag; je weet niet wat ik in Monnikendam hoorde en las. Alles wat jij daar opsomt is een instelling van menschen. Heb je goed geluisterd dan houdt Mr. de Haas het ook daarvoor. Hoe kunnen we tot den Heiland om genade roepen en tegelijk denken, dat wij met bidden, kruisen maken en wijwater gebruiken de zaligheid verdienen?»

»Heb jij dat alles in zoo korten tijd overdacht? Of heeft Claes je onderwezen? Kom jij ook in zijn »heimelijken scholen? want daar gaat hij naar toe, dat weet ik.«

»Neen Aegte, met Claes ben ik nog nimmer gegaan, maar« . . . Nelle voleindt haar antwoord niet.

»Wat maar?»

»Morgen of zoo zal ik je verder antwoorden, doch zusterken, laat ons bidden om voor vervolging bewaard te worden. Bidden wij vooral om den Heere lief te hebben, Hem, die aan het kruis voor ons stierf.«

Niet lang daarna sliepen beide zusters in. De lezer begrijpt mogelijk reeds, dat Nelle ook in haar moeders verboden boek las ; om die geliefde moeder niet onder verdenking te brengen, wilde Nelle niet aan Aegte vertellen, hoe zij dit alles en nog veel meer leerde.

Waar zaten toch die Wederdoopers, waarvoor èn burgemeesteren èn schout gewaarschuwd werden ? Zelfs uit Friesland zond men een bode, die berichtte dat van daar twee schepen met Wederdoopers naar Amstelredam vertrokken met booze bedoelingen. Men wist bovendien, dat 30 schepen, van heinde en ver gekomen, voor Monnikendam lagen, met wel 3000 mannen, allen wel gewapend, die zoo spoedig mogelijk onder zeil wenschten te gaan naar Vollenhove en verder naar Munster, in Westfalen, eene der vijf door God verkoren steden om het rijk Gods te stichten, opdat het Nieuwe Jeruzalem reeds op aarde bestond, vóór de dag des Heeren kwam. Zoo lang zij geen enkele daad van geweld pleegden, kon men toch geen menschen zonder verdenking gevangen nemen ; hoewel in de Volewijk, aan den overkant van het Y, zes schepen bleven liggen, die zeker bij de Wederdoopersche vloot hoorden, viel bij de plechtige processie van 't Mirakel niets bijzonders voor. Vele inwoners der koopstad aan het Y rekenden, evenals Claes Cops, dat alles rustig zou blijven.

Over veertien dagen zou het Paaschfeest worden ingeluid ; vele kerkgangers en -gangsters, in den vastentijd veel talrijker, keken op dezen Zondagmorgen vreemd op, daar ze vijf naakte mannen met uitgetrokken zwaarden in de hand als waanzinnigen langs de straten zagen hollen, luidkeels roepende : »Wee ! wee ! wee ! De dag des Heeren is gekomen ! De zegen is over de rechterzijde (van den Amstel) de vloek is over de linkerzijde. Wee ! wee ! wee !«

Oogenblikkelijk werd de stadsbode naar den korporaal der schutterij gezonden en kwamen de schutters in het geweer, om de burgers te beschermen, de stad te bewaken. Drie der schreeuwende profeten werden gegrepen ; twee hadden zeker snel hun zwaarden weggegoorpen en zich verborgen. Al de reizigers der schepen in de Volewijk werden van boord gehaald, de mannen gevangen gezet in de torens der poorten, en de vrouwen op het Sint Jorishof, een klooster.

De drie zwaarddragers verloren reeds vier dagen later het hoofd op 't schavot te Haarlem ; twee der mannen uit de schepen ondergingen te Amsterdam op Palmmaandag hetzelfde lot. De vrouwen (op twintig na) waren intusschen gevlucht ! Die twintig waren bereid te biechten en met de berouwvolle mannen, slechts in een linnen hemd gehuld, met een brandende waskaars in de hand, in de processie den dag na Paschen mee te loopen ; om dan nimmermeer in Amstelredamme te mogen komen.

Veel hielp deze straf niet, want deze luiden kwamen allen van buiten en nog steeds vroeg de schout zich af, waar zijn die Wederdoopers toch verscholen ?

Veelal zochten zij een toevlucht op de zolders der leegstaande huizen ; vrouwen brachten vooral de profeten en leeraars onder dak, liefst bij lieden niet van hun secte ; slim als de ontsnapte zusters, belastten zij zich met de boodschappen, 't bezorgen van brieven, tijdig waarschuwen voor dreigend gevaar enz. Praten konden die vrouwen als alle andere, om op die manier van allerlei te vernemen ; maar in 't zwijgen waren zij menigmaal den knapsten man de baas af.

En toch, door eene vrouw raakten vele Wederdoopers aan de galg.

»Wel, vrouwe, waar loopt gij zoo haastig, alleen in

den nacht heen?« zoo riep een priester een voorbijgangster toe ; zij liep daarop nog sneller, omdat zij den man, die in zijn stoep zat, niet bemerkte had, en die natuurlijk geen antwoord bekwam.

De geestelijke riep een buurknaap : »Zie je daar, voorbij de brug, die lange vrouw loopen?«

»Ja, meester Klaas !«

»Weinu, loep haar na, zoo hard je kunt en kom mij zeggen, waar zij inging.«

»Jawel, meester !« en weg was de jongen, hij haastte zich om met groote sprongen de vrouw op zijde te komen. Daar meende zij, juist bij 't begin der Sint Jansstraat iets te hooren, stond stil, keek achter zich, naar rechts, naar links, doch niemand ziende, ging zij de straat in. Voorzichtig kwam de jongen van achter een groot vat te voorschijn, bereikte den hoek der straat en sloop de onbekende na, tot zij in het kleine steegje verdween ; scherp luisterde hij toe ; jawel, zij ging in het steegje de trap van het huis op. Hij wist genoeg, liep eerst behoedzaam de straat weêr uit, waarin hij nog twee personen tegenkwam, schoot dan als een pijl uit een boog voort.

»Waarom ging die pastoor zelf er niet op af?« vraagt gij misschien.

De overstrooming van den eersten November had des priesters huis zwaar beschadigd, zoo doende moest het, zoo spoedig als het niet meer vroom, hersteld worden ; daarmede maakten de metselaar en timmerman enkele dagen geleden een begin en nu de geheele voorgevel weggenomen werd, en 's mans huis dus openstond, moest er dag en nacht bij gewaakt worden. »Men kon niet weten in deze booze tijden, wien men het veiligst dit waken in den nacht kon toevertrouwen,« zei Klaas (dezen naam droeg die geestelijke alweêr, maar hij was noch Klaas

Otter en noch minder de prediker uit »In de Spieghel« (Klaas van der Elst) maar toch een Klaas, Siewerts-zoon. De beste bode is de man zelf, zegt het spreekwoord, en zoo meende onze Klaas de beste nachtwaker is zeker ook de man zelf en daarom zat hij 's nachts in zijn stoep en hield de wacht.

De buurknaap was onderwijl weergekomen en zeide: »Meester, zij is de trap opgegaan in het kleine steegje in de Sint Jansstraat.«

»'t Is goed, mijn zoon, slaap wel, mogen de heiligen je behoeden.«

Terwijl de santen den jongen bewaarden, wachtte priester Klaas op de ronde van den nachtwacht; niet die van Rembrandt, want deze schilder leefde nog niet. Daar kwam de kaptein der ronde voorbij en Klaas vertelde hem, hoe een vrouw in een grooten, zeer langen mantel gehuld in den nacht (over tienem) hard voorbijliep en in de Sint Jansstraat een huis binnenging, waar nog twee anderen ook heengekomen waren: »Weet, wat u te doen staat; zeker een verboden samenkomst,« besloot Klaas.

Even na middernacht ging de schout met vele dienaars onder fakkellicht en met hellebaarden gewapend door de Sint Jansstraat en hield halt voor het kleine steegje. »Zijn de saamgekomenen sacramentisten (de latere Gereformeerden, zoo genoemd omdat zij èn brood èn beker bij het avondmaal verlangden), dan blijven ze wel tot twee uur bijeen; zijn het Dooperschen, dan gaan ze nog voor éénen naar huis; in ieder geval ben ik vroeg genoeg, en zullen de heeren van 't geloofsgerecht (de inquisitie) over den Amstelredamschen schout niet te klagen hebben.« Gedurende deze alleenspraak had de man van 't gerecht de trap beklommen, klopte met forsche vuist op de deur en gebod die oogenblikkelijk te openen.

Bevende stond weldra een meisje in de geopende deur voor hem en vroeg wat er van zijn believen was. De schout trad met vier dienaars binnen, greep een der fakkels, hief die boven zijn hoofd en zag scherp in het rond. »Meid, waar zijn die Herdoopten? Lieg niet met te zeggen, dat je 't niet weet; hoe heeten ze?«

»Ze zijn weggegaan, heer schout; ik weet werkelijk hun namen niet,« stotterde de aangesprokene.

»Zeg,« riep de schout uit een raam zijn rakkers (dienaars) toe, »zeg, bewaakt alle hoeken, ze zijn hier gevlogen, maar zorgt dat ze niet ontsnappen.« Hierna onderzochten zij de geheele bovenwoning, maar vonden in dit huis slechts een meisje en een vrouw, die weigerden hun geloofsgenooten te noemen.

»De pijnbank zal jullie mond wel openen,« en hiermee werden de beide weerloozen naar de gevangenis gevoerd.

's Morgens werd er op het raadhuis vergaderd en om twee uur van de pui afgekondigd:

»Allen, die zich lieten herdoopen; allen, die naar het Zwarte Water gevaren zijn, moeten om vijf ure heden de stad verlaten hebben en mogen ze nooit meer binnenkomen op verbeurte van hun lijf.

»Allen, die herdoopten huisvesting verleenen, wacht dezelfde straf.

»Alle herbergiers moeten hunne gasten laten inschrijven heden en voortaan.« (Voor beide deelen der stad, de Oude- en Nieuwe Zijde werd het adres ter inschrijving bij een apotheker aldaar opgegeven.) Om zes ure heden avond zal er huiszoeking plaats vinden.«

Vijftig personen werden gevonden, de meesten op zolders verborgen, op één zolder zelfs negen tegelijk gevat. Liep de vrouw acht en twintig April priester Klaas Sieuwertszoon voorbij, dertig April zaten die

vijftig reeds achter slot en grendel ; intusschen betrokken schutters en poorters dag en nacht de wacht aan alle uitgangen der stad.

Onder de gevangenen bevonden zich twee profeten van het Beukelsvolk, naam veelal in de Nederlanden aan de Wederdoopers gegeven naar Jan Beukelszoon of Jan van Leiden, de beruchte koning van het Nieuwe Jerusalem te Munster. Een dier profeten, een poorter van Amsterdam, heette Jan Timmerman, naar zijn beroep, de andere, Gerrit, uit Kampen geboortig, was barbier en chirurgijn. Beiden zouden wegens het verleiden der lieden tot hun goddeloos herdoopen niet slechts onthoofd, doch ook gevierendeeld worden, hun hoofden op staken geplaatst en de deelen van hun lijf aan de hoeken van Amstelredam worden opgehangen. Op zes Mei werd dit vonnis aan hen voltrokken en van nog twaalf andere gevangenen vielen ook de hoofden.

Op zes Mei had de Stadhouder van Keizer Karel, in eigen persoon in de stad gekomen, vijftien dagen genade laten afkondigen, wie van de secte der Wederdooperen nog berouwvol zich aanmeldde, kon op verbeurte van honderd gulden en eeuwige verbanning zijn leven redden : Niemand meldde zich aan om van die gratie te genieten.

Op Zondag zes Mei zag men een groote processie naar de Oude kerk trekken, vooraan de schutterij, daarna een gild en vervolgens zes en dertig boetelingen : herdoopten die hun dwaling afgezworen hadden en nu openlijk in een linnen hemd met een brandende waskaars in de hand den geheelen weg langs hardop om genade moesten bidden.

De meesten hunner waren bedrogenen, die zich een hemel op aarde door die valsche profeten hadden laten voorspiegelen.

Den volgenden dag werd de keur op het herbergen van Wederdoopers weder afgelezen en er bijgevoegd, dat ieder die een brief ontving van iemand, die naar het Zwarte Water gevaren was, of anderszins van Wederdooperij verdacht werd, dezen brief burgemeesteren moest overhandigen.

Ernst maakten de heeren van den gerechte hiermede; zoo ondervond het o.a. een zeker boekbinder, die een brief ontvangen en onder zich gehouden had en die op staanden voet ter bedevaart naar Keulen moest trekken.

Wat kwaad stak er toch in 't gaan naar dat rustige Zwarte Water? vraagt misschien een lezer dezer keuren. Die uitdrukking doelde op al de reizigers der vloot, welke naar Vollenhove gestevend was, doch op bevel der burgemeesteren dezer stad en van Genemuiden terugkeerden. In Holland weergekomen, hielden zij zich muisstil en daar men in een drukke, dicht bevolkte koopstad als Amsterdam moeite had iedereen in het oog te houden, slopen velen hunner heimelijk binnen, doch vernamen thans hoe ze in het hol van den leeuw een schuilplaats hadden gezocht. En toch, de meesten bleven.

V.

'T BLOED DER MARTELAREN, 'T ZAAD
DER KERK.

»Waar zou hij nu henegaan, en zou ik hem genoegzaam kunnen beschrijven aan den schout?« zoo vroeg zich een lange, magere, schamel gekleede vrouw af, met leelijk blond haar ; dit haar was zoo afschuwelijk, dat elk meisje, die het zag, best begreep waarom men dit vrouwmensch »Gele Fij« heette. Deze alleenspraak betrof een kleinen man ; wien overigens niets bijzonders onderscheidde. Hij liep zeer bedaard langs de Oude-Zijds Achterburgwal, tot hij de Koestraat bereikte ; voor een der grootste huizen, boven welks poort in steen een wapen was uitgehouwen, stond hij stil. Zeer voorzichtig liet hij den klopper op de deur vallen en luisterde opmerkzaam naar het geluid, dat van binnen zou komen. Niet lang daarna antwoordde hij halfluid op een hem gedane vraag met het Schriftwoord : »Zie, ik sta aan de deur en ik klop.« Behoedzaam opende men, slechts op een tamelijken kier, de zeer breede, hooge, zware deur, voorzichtig schoof de kleine man naar binnen en de deur werd weder gegrendeld.

»Als ik nu maar gehoord had, wat hij prevelde, dan kon ik ook binnenkomen,« zeide Fij, doch er was voor heden niets aan te doen, dat begreep zij, en naar den overkant ziende, bemerkte zij het huis waar »De Liefde« uithing, dat een zeer breede luifel en diepe stoep met een bank had, en zij besloot zich van de bank tot gemak en van de luifel tot beschutting te bedienen om te wachten tot de man, klein van gestalte, weder naar buiten

zou treden. Zoo buitengewoon klein was die man niet, doch Fij was zeer lang; een in 't ooglopend verschil dus. Maar naar het inwendige was het verschil tusschen den belaagde en de verklikster veel grooter. Zij, een ondeugende vrouw van slechte zeden, een doortrapte leugenaarster, achteloos, slordig, lui, geneigd om door bedrog en leugen haar voordeel te zoeken, liever dan met eerlijken arbeid haar brood te winnen, trachtte ook nu weder door spionneeren een belooning machtig te worden, waarvoor elke eerzame poortersvrouw als voor bloedgeld zou zijn teruggeschrikt.

De kleine man had jaren aaneen te Sardam (Zaandam) het ambt van koster bediend, en werd daarom gemeenlijk Pieter Koster geheeten. Daar stapte, ruim zes jaar geleden, op zekeren heiligen dag zeer vroegtijdig een monnik de kerk binnen en begon een gesprek met Pieter Koster. Al spoedig liep hun samenspraak over de gebeurtenissen der laatste jaren en vooral over de misbruiken in de kerk, door Erasmus en Luther zoo gehemeld. De gewaande monnik bemerkte, dat deze koster een heilbegeerig, verstandig man was, en hij besloot hem den volgenden dag weder op te zoeken en het thans afgebroken gesprek te hervatten. Toen de reizende monnik na een week of twee Sardam verliet, was Pieter Koster niet de eenige inwoner, die verboden boeken gekocht had, welke onder de pij van den Franciscaner een veilige reisgelegenheid hadden gevonden.

Het leed niet lang of verscheidene parochianen verzuimden hun biecht, de pastoor sprak hen er over aan en weldra verkozen velen de vrijwillige ballingschap boven een steeds dreigenden dood op 't schavot; onder hen telde men ook den koster. Op onderscheidene plaatsen bracht hij het Evangelie van Gods genade en hoewel hij den kinderdoop voor ongeoorloofd hield, be-

hoorde hij volstrekt niet tot de geestdrijvers, die als Herdoopten of Wederdoopers overal beroering brachten.

Door een samenloop van omstandigheden vestigde hij zich eindelijk te Amstelredam en beproefde daar, naar 't woord van Jacobus, zondaren te bekeeren van de dwaling huns wegs en aldus zielen van den dood te behouden. Velen ten zegen door zijn onderwijs, en stil zijn weg gaande, dacht hij zelf wel het allerminst dat er op hem gelet werd. De aanleiding tot die opmerkzaamheid had hij gegeven bij de terechtstelling op Palmmaandag, toen hij overluid gezegd had : »Heere God, hemelsche Vader, wees hunner zielen genadig !«

Bidden voor een veroordeelden ketter ! meer behoefde »Gele Fij« niet te hooren om op den bidder te gaan letten en uit te vorschen hoe hij heette, waar hij woonde, wat hij deed.

In »Het Hemelrijk« daar woonde Pieter Koster ; zijn burgerschap was in de hemelen, om met Paulus te spreken ; doch 't Hemelrijk, dat hem herbergde, lag aan deze zijde des grafs en was een enge straat of steeg bij het Kattegat de Amsterdam. Nu restte »Gele Fij« nog uit te vinden wat die voorbidder van kettters deed ; en zonder dat de leeraar er iets van bemerkte, werd hij steeds op een afstand gevolgd door die booze vrouw. Veel verdiende ze er niet meê, vaste verspiedster van schout Bardes was zij nog niet en dat gaf haar later 2 gulden per maand ; doch bracht ze een leeraar aan, dan waren 12 guldens haar loon.

't Werd intusschen laat en soms knikkebolde Fij in haar stoep gezeten ; doch haastige schreden deden haar opstaan en zij bemerkte, dat èn naar den kant van den O. Z. Achterburgwal en naar dien van den Sint Anthoniesdijk enkele personen liepen ; een paar verlieten het huis met de groote deur nog na haar ontwaken, deze

twee sloop ze als een kat achterna, de eene ging de Sint Jansstraat in, de andere de Pijlsteeg.

»Wel heb ik van mijn leven, in de straat waar de meeste dienaars van den schout wonen, zouden daar ketters huizen?« vroeg Fij zich af. Waar de Wederdooper inging kon Fij dien avond niet te weten komen, zij moest nu naar huis, de Stadhuisklok sloeg al één uur, 't was diep in den nacht; maar ze zou nu tusschen Hemelrijk, Kattegat en Koestraat, benevens St. Janstraat en Pijlsteeg elken avond rondsluipen; over dag alle huizen goed opnemen, en haar naam was geen Fij, als zij de bezoekers en den leeraar niet spoedig ontdekte.

»Waar mag Aegte zoo lang toeven,« vroeg moeder Cops zich zeker voor de tiende maal, terwijl ze nu eens de Warmoesstraat inkeek, op haar stoep staande, dan weder den hoek harer woning omsloeg en door de Papenbrugsteeg naar het Damrak tuurde. Eindelijk daar kwam de jongedochter te voorschijn van achter een menigte volks, dat langs het Damrak stroomde. »Wat scheelt er aan, kind? Wat zie je wit? Ben je benauwd? Heb je«

Terwijl haar moeder al die vragen met een zeer onthutst gelaat tot Aegte richtte, was deze den winkel doorgelopen en viel nu luid snikkende op een stoel neder. Nelle kwam ijlings uit de keuken aansnellen, doch wist heelemaal niet hoe zij het had. Moeder stond als wezenloos midden in de kamer, Aegte weeklaagde en wrong haar handen, en Claes kwam juist in huis en zag al even bleek als zijn moeder en zuster.

Hij antwoordde niet op Nelle's angstkreet: »Claes, Claes! wat is er toch op 't Damrak gebeurd?« maar keerde zich om, sloot zorgvuldig de deur van den winkel en daarna die van het vertrek. Nu trad hij op zijn zuster toe en vroeg: »Aegte, kwam je juist over den

Dam toen Meester Pieter Koster de eeuwige rust inging? Hij stierf een schoonen dood; hij is gansch onschuldig aan alle booze stukken der Wederdoopers en hij was een zeer vroom man. Heb je hem hooren bidden voor hij . . .«

Aegte kon eindelijk spreken: »Ja, Claes, ja! O, 't was zoo roerend, zoo schoon; hij sprak tot God als tot zijn besten vriend, hij vroeg den Heiland den menschen te vergeven, dat zij hem onschuldig ter dood brachten. En« . . . tranen, doch minder heftig geschreid, beletten Aegte verder te vertellen.

»Ik moest voor den overman naar het wolhuis en zoo doende bevond ik mij reeds op den Dam, toen hij daarheen gebracht werd. Eerst zeide hij met luider stem het Credo (de 12 Geloofsartikelen) op; daarna zeide hij: »Dit geloof ik met geheel mijn hart, gelijk alles wat in den Bijbel staat: leest hem, lieve Christenen, het is Gods woord; gelooft eeniglijk in den Heere Jezus Christus, zoo zult gij zalig worden.« Daarna knielde hij neder en bad. De meeste omstanders hadden tranen in hun oogen; maar de martelaar, hij zag verblijd ten hemel op, vervolgens boog hij zijn hoofd op het blok en . . .«

»O, Claes! hoe ijselijk was dat. Met één slag, Moeder, sloeg de beul het af; 't bloed liep over het blok en van het groote zwaard! 't Was ontzettend, ontzettend!« Nog rilde Aegte, toch stond zij op en ging naar de opkamer waar zij en Nelle sliepen. Op een wenk van Claes bleef Nelle beneden; en omdat de tijd voor het noemaal al vrij ver verstreken was, hielp hij zijn zuster de spijze opdragen. Weinig werd er door het drietal gegeten en nog minder gesproken; doch na den maaltijd kwam Claes tot een daad; hij dankte hardop, en vroeg den Heer ook om een zegen over hetgeen Aegte en hij dien dag hadden mogen aanschouwen.

De namiddag verstreek grootendeels, eer Aegte beneden kwam en als een beeld rondging om haar werkzaamheden te verrichten, doch toen de weduwe en Nelle zich onder de luifel zetten om een luchtje te scheppen, nadat de lakens ingenomen waren, bleef Aegte in huis.

Een bezoek van nichte Geerte Koeck of haar dienstmaagd Marrij, in vroeger jaren een bron van genoegen, werd nu door allen geducht; bij moei in de Barndesteeg kwamen zij zelden of nooit; en weinig of geen stichting vond iemand meer in het bijwonen der mis in de Oude Kerk of in de Heilige Stede. In de woning heerschte liefde en hartelijkheid onder het viertal als nimmer te voren, maar ook deed zorg en bekommring menig keer den mond sluiten of het verstand peinzen op wegen en middelen om God overeenkomstig Zijn woord te dienen.

De heerlijke uitgang van Pieter Koster had bij Aegte teweeggebracht wat Nelle in Hoorn leerde; doch de vurige aard van Aegte uitte zich geheel anders dan het stille, zachte gemoed harer moeder en zuster. Enkele dagen na Koster's marteldood vroeg zij Claes haar mede te nemen naar de heimelieken Scholen »In de Spiegel« of »In den lederen Emmer« opdat zij onderwezen kon worden in een leer, die kracht gaf om zoo te sterven. Tevens verklaarde zij het voornemen te koesteren om zoo spoedig mogelijk zich een Bijbel aan te schaffen, om gelijk bij vrouw Barbara in Monnikendam elken dag te kunnen lezen.

Hoe verwonderde en verblijdde Aegte zich toen haar moeder dienzelfden avond zeide: »Wil je niet naar boven gaan, dochter Aegt, en wat goeds hooren?« en daar in 't kamerken boven den winkel met goed gesloten gordijnen werd een kaars ontstoken en las Claes een

hoofdstuk voor, waarna hij met alle drie nederknielde en bad. Moeder Cops zei vóór zij ter ruste gingen : »Nu we één zijn in het gelooven en in de liefde tot de Heilige Schrift, moesten we steeds met den dageraad hier weder te zamen komen en lezen, Claes.«

»Heel gaarne, beste Moeder ; Gode zij dank, die den dood van zijn dienaar voor Aegte zegende.«

VI.

EEN FRISSCHE MORGENWANDELING.

»Gele Fij« kreeg haar Judaspenningen, doch kon, al had zij Pieter Koster verraden en zeer spoedig het ware »Hemelrijk« helpen binnengaan, niet gauw weder een belangrijk aantal aanklagen. Toch werkten oprechten en geveinsden, godvreezenden en goddeloozen in de IJstad voort ; dezen om 't bezit van geld en goed of eer en aanzien, genen om zielen den weg des behouds te wijzen. Tot eerstgenoemden behoorde een kleermaker, Hendrik, naar zijn ambacht Snijder genaamd. Hij gaf zich uit voor een profeet en beweerde bijzondere openbaringen te ontvangen.

't Was nog zeer vroeg in den morgen (de klok sloeg kort te voren halfvier) enkele mannen en vrouwen bevonden zich boven in het huis van een lakenkooper in de Zoutsteeg bij het Damrak ; de man zelf was op reis ; de profeet Snijder wierp zich plat op den grond en bad. Onderwijl beeldden de toehoorders zich in dat onder hen de grond schudde. De profeet bad niet meer, maar stond

op, zag een jonkman strak aan en zeide: »'k Hebbe God in Zijn troon en Majesteit van aangezicht tot aangezicht gezien, persoonlijk met Hem gesproken; ik ben in den hemel verrukt geweest, van daar nedergedaald ter helle, ik heb alles bezichtigd, de groote oordeelsdag is nu aanstaande; maar gij zijt in eeuwigheid verdoemd! (niet alleen ziet hij den jongeling aan maar wijst op hem,) gij zijt zelfs niet waardig ter helle te dalen, maar gij zult in den afgrond onder de helle verzinken.«

De jongeling zonk op zijn knieën en riep luidkeels: »Vader, Gij, die in de hemelen woont, ontferm u toch mijner en zijt mijner ziele genadig!«

Na enkele oogenblikken antwoordde de profeet hem: »De Vader heeft op mijn voorbede medelijden met u gehad en u nu tot zoon aangenomen en al uwe zonden u vergeven.« — Daarop beval Snijder de aanwezigen te vertrekken en den volgenden nacht weder te keeren op dezelfde plaatse en denzelfden tijd.

't Was twaalf Februari 1535; van twee tot zes uur lazen en baden de saamgekomenen; daarna wierp de profeet zijn mijter, zwaard en bovenkleeren op het vuur, zeggende: »Alles, wat van de aarde en uit het stof is, is uit den booze;« daarom trok hij ook zijn onderkleed uit en gebod allen hem na te doen; alle die aardsche zaken waren Gode een aangenaam brandoffer.

De vrouw van het huis rook de brandlucht en snelde naar boven, zij rukte de deur open en zag daar zeven mannen en vier vrouwen moedernaakt staan. »Ontkleed u en werp uw gewaad op het vuur, zulks is Gods wil,« riep de snijder-profeet; en . . . de vrouw van den eerzamen lakenkooper gehoorzaamde. Nu beval hij allen hem te volgen met loopen en roepen.

Als dolzinnigen renden zij den Nieuwendijk op en gilden: »Wee! wee! wee! De wrake! De wrake! O,

Hemelsche Vader!« Van daar gingen ze de eene straat in, de andere uit; nu langs dezen, dan langs dien burgwal; immer hun kreten herhalende. 't Was niet vroeg meer, al werd het pas goed licht; de burgers zagen twee, drie naaktloopers, hier weer een, daar nog een en niet wetende of een hemelsch rijk als dat van Munster mogelijk in Amsterdam zal gesticht worden, snelden gewapende en ongewapende poorters naar den Dam. Voor het Stadhuis kwamen weldra de gillende naaktloopers en verkondigden in naam van den koning-profeet van het Nieuwe Sion te Munster, dat de wrake Gods kwam, en . . . men liet hun geen lange aanspraak toe, doch bracht ze naar de gevangenis. Ook daar wilden ze zich niet kleeden, want zeiden zij: »Wij zijn de naakte waarheid.« Een der schepenen wierp eene der vrouwen een mantel om en zeide: »dek u, schaam u,« zij gooide dien van zich met de woorden: »Het beeld Gods behoeft zich niet te schamen, noch te dekken.«

In de Zoutsteeg genoten onderwijl alle bewoners van den ondraaglijken stank der smeulende kleeren en vreezende voor brand poogden zij de deur van den lakenwinkel te openen, doch de n a a k t e w a a r h e i d had die zoo stevig gesloten, dat men met kruit slot en grenfels moest doen springen. Op het groote vuur vonden ze boven op den stapel smeulende en brandende kleeren twee potten met vleesch; terwijl het vuur zich reeds aan het naburige bedstroo had meegedeeld; de brand werd, om de andere huizen te beveiligen, gebluscht.

Spoedig streken schout en schepenen vonnis, allereerst over het huis, dat tot den grond afgebroken moest, nadat de bewoonster in haar deur was opgehangen, slechts nà haar dood kon het gelukken haar een hemd aan te trekken. De mannen werden onthoofd, drie vrouwen (éene had zich uit de voeten gemaakt en haar man

zag haar nimmer terug) werden geworgd, zelfs in hun dood waanden zij zich nog martelaars eener goede zaak. Een riep uit : »Prijst den Heere altijd ;« een ander : »Wreekt het bloed der uwen ;« een derde : »Wee, wee ! de dag komt !« De profeet, Hendrik Snijder, zeide op het oogenblik, dat hij voor het blok knielde tot den scherprechter : »Mij zal geen haar gekrenkt worden, doet uwe oogen open en ziet.« Bijna onmiddellijk daarop was zijn hoofd van zijn romp gescheiden, en moest hij Gode rekenschap geven van zijn bedriegerijen ! De gevonnisten werden in linnen kleederen op het rad gelegd en in den verdoemden hoek begraven ; dit alles reeds op den vijftwintigsten Februari.

Op den dag van hun dwaasheid sloot men de poorten en deed zonder voorafgaande waarschuwing huiszoeking, waardoor nog verscheidene Wederdoopers gevat en in Maart ter dood gebracht werden. De huizen waarin zij zich verborgen hielden werden met den grond gelijk gemaakt, o.a. dat op den Nieuwen Dijk van Volkje »In den Lederen Emmer,« die op 13 Januari de lieden had opgezocht met het bericht : »'t Zwaard uit Munster is gekomen.« Doch daarop sloeg toen niemand acht.

Was men nu veilig ? Vooral nadat een duizend Herdoopers, die den 20en der maand nabij de stad kwamen, op raad van den Heer van Assendelft naar Friesland en Henegouwen, zonder eenig geweld te bedrijven, wederkeerden ? Wie kan het zeggen ? De Sacramentisten, de Lutheranen, de Dooperschen maakten zich intusschen over eigen veiligheid ongerust. Zouden er weder lieden van hun bed gelicht, naar Den Haag vervoerd en daar gevonnist worden ? Ditmaal waren de poorters, die volgens getuigen onschuldig waren, vrijgelaten ; doch zou men een volgenden keer op getuigenissen acht geven ?

Deze vragen stelden zich ook de vier in den laken-

handel op den hoek der Papenbrugsteeg. Veel genoten zij door beurtelings »In den Spiegel« de godsdienst-oefeningen bij te wonen, al moest er bij nacht en ontij heengegaan, tot nu toe hadden de pastoors, noch de Roomsche bloedverwanten bijzonder acht op de vrouwen geslagen, maar men kon niet weten, hoe spoedig hierin verandering kwam. Vol liefde voor de vrouw, die haar woning er aan waagde om de broederen en zusters te ontvangen, offerde ook vrouw Cops enkele spaarpenningen om haar bij te springen voor het betalen der honderd gulden boete, Lijsbet opgelegd, omdat »Gele Fij« het verklikt had, dat zij zonder het roode kruis op haar borst had rondgelopen. En als zoo op alles acht werd geslagen, wat was er dan niet te duchten.

»Komt tijd, komt raad,« zegt een spreekwoord en haar gebed zag de weduwe verhoord, toen, kort voor Paschen, Barbara Sijmensdochter onverwachts haar bezocht. In Monnikendam had men van de moeilijkheden der geloofsgenooten in Amstelredam vernomen en nu Guurt voor zaken naar deze stad moest, en men in 't Kattegat zeer gaarne ook Trijntje en Anna wilde ontvangen, nam het geheele gezin daar zijn intrek.

Aegte schiep thans groot behagen in de onderwijzende, degelijke gesprekken dier lange vrouw, al kocht ze heden bruin noch blauw laken, ook met veel genoeg maakten haar moeder en zij kennis met den vriendelijken man en de aardige meiskens; en bij de haar onbekende geloofsgenooten in het Kattegat was 't drietal welkome bezoeksters.

Guurt ried vrouw Cops aan te trachten haar huis en zaak te verkoopen en het land te verlaten; naar Wezel of Emden te verhuizen, of naar Engeland te vertrekken, waar Claes, een knap lakenwever, zeker ruimschoots in het onderhoud zijner moeder en zusters zou kunnen

voorzien ; de uitgebreide handelsbetrekkingen van den Monnikendammer zullen hem allicht den een of anderen tijd een kooper voor den lakenhandel doen ontmoeten.

Over ijs van één nacht gaan is nog niet echt Hollandsch, en onze verstandige voorouders deden zulks nog minder dan wij ; het plan van Guurt lachte Claes toe, die al meer dan vier jaar zich gedurig eens afgevraagd had, hoe hij toch het leven zijner moeder afdoende beschermen kon ; maar zijn moeder, dankbaar voor het ontstoken licht, wilde de zaak toch nog in bedenking houden, al keurde zij het goed dat Guurt haar waarschuwde in geval hij een gegadigde ontmoette. De zaak kreeg vroeger haar beslag dan een der samensprekenden toen dacht.

VII.

NOG EENS DE WEDERDOOPERS.

Uit Deventer trok Jan van Geele naar Munster, zeker om daar te genieten van de gemeenschap van goederen en de veelwijverij, dwalingen door den spotkoning Jan Beukelsz. of Jan van Leiden in het Nieuwe Sion als geloofswaarheden verkondigd. Doch de verdreven prinsbisschop van Munster wierf volk om zijn stad te hernemen en Jan van Leiden gebod daarom dezen Jan van Geele naar Friesland en Holland te reizen, waar velen (naar hij zei) zich toebereidden om met achterlating hunner bezittingen het aantal der onderdanen van

den vorst der gansche aarde (waartoe hij naar luid van een zijner profeten door God bestemd was), te vermeerderen.

Bij zijn aankomst in Friesland vond Van Geele de zaken daar niet zoo rooskleurig als Jan van Leiden hem voorgespiegeld had ; toch bracht hij daar alles in rep en roer door het vermeesteren van het Oldeklooster bij Bolsward; Frieslands stadhouder belegerde de Wederdoopers, die, genoodzaakt zich over te geven, opgehangen of verdronken werden ; doch de raddraaier had zich tijdig uit de voeten gemaakt. Waarheen ?

In een drukke koopstad, als Amsterdam toen reeds terecht mocht heeten, viel het moeilijk op allen, die voor korten tijd daar verblijf hielden, te letten ; wel moesten alle nieuwe gasten worden ingeschreven, doch wie stond voor de echtheid hunner namen in ? Jan van Geele bewoonde enkele weken de IJstad onder een valschen naam ; gekleed als een voornaam koopman, zocht hij Wederdoopers op en trachtte hen voor grootsche ondernemingen te winnen ; gaf menschen geld om wapenen aan te schaffen ; drong zich ook in bij Hendrik Goetbeleit, een man geacht bij de zijnen om zijn vroomheid en pas kortelings tot de secte der Wederdoopers overgegaan ; hem bracht Jan van Geele op de hoogte van zijn heimelijk voorgenomen aanslag. Met goedvinden van Goetbeleit reisde Van Geele naar Brussel om van de landvoogdes Maria zijn pardon voor het gebeurde in Friesland te verwerven. Tot verbazing van Goetbeleit gelukte hem dit ; maar hoe ? Jan vond voorsprekers aan het hof, gaf voor grootelijks berouw te hebben over zijn gepleegde wandaad en maakte de landvoogdes wijs, dat hij, vertrouwd van Koning Jan, de stad Munster gemakkelijk verrassen kon en haar dan den Keizer zou overleveren ; had hij geld om troepen te werven, zoo

zou het hem nog gemakkelijker vallen wegens zijn vroegeren intiemen omgang met Sions Koning en zijn vriendschap met de meest invloedrijke lieden te Munster.

Een jonker, rijk uitgedost en ruim van geld voorzien, genaamd Jan van Geele, nam te Amsterdam zijn intrek in »Spanje«, een deftige herberg, en ging de meeste overheidspersonen bezoeken, door wie hij wèl ontvangen werd, aangezien hij hun verzegelde brieven van de landvoogdes toonde, betrekking hebbende op het brengen van Munster aan keizer Karel V. Zij vernamen dat de landvoogdes in eigen persoon hem pardon schonk. Terwijl hij nu openlijk met de deftigste kooplui verkeerde, maakte hij in 't geheim plan tot een welberaamden aanslag op de stad, waar weldra de banier des vredes zou ontrold worden en de Koning! bij bazuingschal zijn intrede zou houden.

't Was de 10e Mei ; op dien datum vierden de kruisgilden hun jaarfeest en werden dan op het Stadhuis onthaald, terwijl ter hunner eere 's avonds pektonnen brandden. Hendrik Goetbeleit, door Jan tot bevelhebber over zijn volk aangesteld, had in menigen oorlog meegestreden, was een flink stevig man van middelbare lengte ; met hem leidde Van Geele in de Pijlsteeg een groote vergadering en deelde mede hoe hij zijn plan tot overrompeling der stad dacht te volvoeren op den 10en Mei ; dit plan werd door allen luide goedgekeurd.

De tootsen flikkerden op den Dam, de pektonnen brandden, de vreugde was algemeen, zoowel buiten als binnen het Raadhuis, waar de aanzienlijkste poorters de burgemeesters en de schepenen als gasten met de gildebroeders aanzaten. Daar kwam een onbekend jonkman en deelde een der magistraatspersonen mede, dat de Wederdoopers in groot aantal in de Pijlsteeg bijeen waren en een gewapenden aanval in hun schild voerden.

Bijgeval braken de kruisgildenbroeders hun banket vroeger op dan gewoonlijk en keerden, ('t bleek later hun behoud) naar hun woningen terug, doch de feestelijke verlichting bleef.

Met slaande trom en wapperende banier stormden de Wederdoopers uit de Pijlsteeg naar den Dam; en de burgervaders hadden intusschen beraadslaagd, doch geen besluit genomen. De wacht werd overrompeld en gedood, niets kwaads vermoedende keken ze naar het branden der pektonnen. De burgemeesters met groot lijfsgevaar ontkomen, snelden de stad in en wekten de burgers. Van Geele en Goetbeleit, meester van het Raadhuis, lieten om hun klein aantal (40 man) niet te doen bemerken, de toortsen en pektonnen blusschen, doch toen ze de groote torenklok wilden luiden, om zoo hun in de stad verborgen aanhangers, die op dit gelui wachtten, op te roepen, was het klokketouw nergens te vinden. Op dit luiden der klok wachtten ook bij de stad een driehonderd boeren uit Benschop, zoowel als twee schepen vol Wederdoopers, die in den laten avond bij de Nieuwe brug aan 't eind van het Damrak ankerden.

Op het getier, dat zij bij de overrompeling van het Raadhuis maakten, ontwaakte een dienaar van den schout, die braaf aangeschoten op den vloer tusschen stoelen en banken lag te ronken; hij vluchtte naar den toren en nam het klokketouw weg. Hoe de Wederdoopers tastten en voelden, zij vonden het touw der luiklok niet. Dit schijnbaar nietige voorval redde de stad.

Oud-burgemeester Kolijn, die wegens zijn verdraagzaamheid wel eens van Lutherij verdacht werd, verzamelde ettelijke poorters om zich en snelde met hen naar den Dam, om de boosdoeners te verjagen en het Raadhuis te hernemen; doch Jan en Hendrik trokken stoutmoedig op hen af en Kolijn was een der eersten, die

gedood werd. Oud-burgemeester Reekalf, die van krijgszaken veel verstand had, trad nu op. Hij gebood niet voort te dringen, maar den dag af te wachten, de duisternis belette vriend van vijand te onderscheiden; met zeilen liet hij onderwijl de ingangen der straten afsluiten, balen hop en andere koopwaren daarachter opstapelen, opdat de lieden, zelven schotvrij, beter zouden kunnen schieten. Op de Vischmarkt nam hij waardgelders aan; hield tevens scherp wacht en wenschte dat het dag wierd! De Wederdoopers brachten den nacht door met het zingen van geestelijke liederen!

»Ziet gij wel,« zeide Goetbeleit, »het gaat als ik altijd gevreesd hebbe, alle toegangen zijn afgezet; onze aanslag met zoo weinig volks gaat te loor. Wat is er nu overig, dan dat we hier vechtende op de plaats dood blijven?«

»Wel Hendrik, geen zwaarigheid altoos, eer de klokke tien uren zal slaan, zullen wij de stad in ons handen hebben, en dat zonder een droppel bloeds meer te storten, zoo men den profeet en onzen bisschop anders gelooven mag,« antwoordde hem Jan van Geele.

Zoo gauw het goed licht was, trokken de Wederdoopers zich in het Raadhuis terug voor de aanrukkende manschappen met Reekalf aan hun hoofd. Vele poorters gingen in de kamer boven de Waag, van daar konden zij het Stadhuis bestrijken zoowel als den Dam met de daar door de Wederdoopers heimelijk gebrachte vuuroeren, doch weldra schoten de Wederdoopers in 't Stadhuis uit de vensters van de groote zaal en doodden verscheidene burgers. Aanstonds liet Reekalf drie stukken geschut brengen op den Middeldam (nu Vijgendam) en zóó werd de deur van 't Raadhuis tegen den grond geschoten. De waardgelders snelden naar den ingang, doch daar zetten de Wederdoopers zich schrap om hun

leven ten duurste te verkoopen ; zij verdedigden zich met een moed een betere zaak waardig !

»Gaat meê schutters, poorters gaat meê !« zoo riep Claes Cops en gaf hun het voorbeeld ; zij klommen als katten tegen den zijmuur op en kwamen door de vensters in het Stadhuis. Nu, van achter aangevallen, werden de meeste oproerlingen in de pan gehakt, waaronder ook Goetbeleit, doch twaalf hunner werden gevangen genomen. Uit de zaal pakte Jan van Geele zich weg naar den toren, doch werd door burgers, die op den Dam stonden, doorschoten en zijn lijk naar beneden geworpen.

Acht en twintig der verdoodden schoten hun leven er bij in en werden denzelfden namiddag bij de berm boven elkaar opgehangen aan twee zeer hooge galgen. Van Geele en Goetbeleit moesten daar heel hoog blijven hangen, zelfs hun geraamten mochten niet begraven worden.

»Wel Claes, gij zijt door burgemeesteren geprezen naar ik hoor,« sprak Aegte enkele dagen later. Alles was weder rustig na de terechtstelling der twaalf gevangenen, nadat men ook den bisschop onder een hoop turven gevonden had, wiens woord gelijk dat van den profeet zoo faliekant uitgekomen was.

»Zooveel dappers hebbe ik niet verricht, Aegte ; ik kreeg de gedachte, en anderen hielpen die uitvoeren. Intusschen worden de plakATEN al scherper en met meer gestrengheid ten uitvoer gelegd ; die Wederdoopersche woelingen doen ons veel kwaads. Als Moeder het met dien vriend van Guurt uit Monnikendam eens kan worden, zie ik alleen veiligheid voor ons in een tijdig uitwijken.«

Dien avond kregen de bewoners van den lakenwinkel bezoek van oom en moei Cops uit de Barndesteeg ; een zeer ongewoon feit ; en de weduwe vreesde voor eenig

kwaad gerucht. Nauwelijks had Oom een kroes bier gedronken of hij zeide : »Wel zoo zuster ! wat hoor ik ? Is Claes de eerste geweest, die tegen dien muur opklauterde en zoo binnen in het Raadhuis kwam ?« »Ja,« voegde moei Else er bij, »daardoor zijn er niet meer burgers gedood, God hebbe hun zielen ! Och, och, 't zijn er toch al twintig geweest.«

»Mijn Claes maakt er zelf geen drukte over, hij zegt alleen, dat God hem de gedachte gaf en anderen hem hielpen.«

»De Heilige Maagd en Sint Nicolaas, onze schutspatroon, hebben genadig voor de gruwelen van Munster ons bewaard, dat zeg ik maar ; doen je meiskens mee, zuster, als er een processie tot dankzegging gehouden wordt ?«

»Dat denk ik niet, Else, ik heb er Aegte en Nelle niet van hooren spreken.« En nu poogde vrouw Cops het gesprek op iets anders te brengen, wat haar ditmaal wonderwel gelukte.

VIII.

25 DECEMBER 1535

Voor een aandachtig gehoor predikte een Hollander in een der kerken van Emden het aloude, en toch altijd nieuwe Kerst-Evangelie. Onder zijn toehoorders zien wij de weduwe Cops, een harer dochters en Claes. Deze zong bij het einde der predicatie uit volle borst mede toen de gemeente aanhief :

Mijn siel maekt groot en prijst den Heer,
 Mijn geest hem verblijft so seer,
 Verheucht was ic in minen moet
 In God mijn salichsz seer goet.
 Want hij die cleyneheit sach voorwaer
 Van sijn dienstmaecht ('t is openbaer),

Siet nu alle geslachten fijn
 Sullen mij seggen salich te zijn.
 Want groote dingen hij gewis !
 Heeft mij gedaen die machtigh is !
 En zijnen naem gebenedijt
 Seer heylich is tot alder tijt.

En van 't geslaecht totten geslaecht
 Syn goetheyt duert seer hoog geacht,
 Bij allen die hem cleven aan !
 End in zijn vreesse blijven staen,
 Hij heeft met zijnen arm fier
 Een groote macht geplogten hier !

Die opgeblasen t' alder stont
 Heeft hij verstroyt in haren gront,
 Hij heeft van haren stoel gestelt
 Die machtigh waren neergevelt
 En die oitmoedich waren al
 Heeft hij verheven in dit dal.

Met goeder hij vervulde veel,
 Die hier verhongert waren heel !
 En die met rijckdom zijn bevaen
 Liet hij hier ijdel blijven staen.
 End' hij zijn Dienaer Israël !
 Ontfangen heeft ! gedacht seer wel !

Op zijn groote bermherticheyt,
 Soo hij hem die had toegeseyt,
 Soo hij gesproken heeft voorwaar !
 Tot onse vaders allegaer ;
 Tot Abraham (seer wel bekend)
 End' tot zijn saet al sonder endt. *)

Vrouw Cops echter kon nauwelijks zich van weenen onthouden, en Nelle ? zij glimlachte van geluk in het gevoel harer veiligheid. Wat deed Aegte ? Zij was niet ter kerke ; een harde koorts hield haar eergisteren te bed en het koude weder noopte haar thuis te blijven.

Thuis, ja ! . . . zoo mochten zij wel zeggen, in het gedeelte eener woning in dit Pella der Nederlandsche Hervormden hun gastvrij afgestaan !

»Neen, Aegte, neen ! nooit, nooit had ik zoo iets heerlijks kunnen denken. Met honderden zitten zij daar in de kerk, op klaarlichten dag ; niemand komt steelsgewijze binnen, bij troepjes soms van vijf of meer komt men de deur in. Een kerk als onze Heilige Stede, maar geen altaren, geen beelden er in ; lange rijen stoelen en banken, waarop ieder naar zijn keus plaats neemt, velen schijnen van ver buiten de stad te komen, voor hen staan anderen op ; voor ouden, dooven en zwakken laat men de voorste rijen leeg. Eindelijk slaat de klok acht. Daar betreedt een man in een fijn lakensch wambuis, met breede kanten kraag de trap van den fraai gebeeldhouwden preekstoel, dadelijk wordt het doodstil. 't Is de predikant.

Hij doet een kort gebed en spreekt den zegen uit, zooals die prediker op den avond »In den Spiegel« bij Lijsbet deed. Daarna vraagt hij allen te zingen Psalm 98. O, je zult het hooren, als je er komt, nietwaar

*) „Souter Liedeke” van Maria's lofzang, door Jonker van Zuijlen.

Moeder ? Het is zóó treffend ; al die mannen, vrouwen en kinderen zingen uit volle borst, en behoeven niet te denken : pas op, als de schout mij eens hoorde ; ik, ik kon niet meezingen, u ook niet, wel Moeder ?«

»Nee, Nelle, nee ! Aegte, ik zou zeker luidkeels geschreid hebben, als ik het beproefde. O, als uw vader dit beleefd had !« De weduwe ging niet voort ; zij wist het maar al te goed, hoe haar man in het geheim de »nije leer« aangehangen had, doch in de kortstondige ziekte, die een eind aan zijn leven maakte, den moed miste om de sacramenten te weigeren en daardoor de straffen der ketters van kerk en magistraat over zijn lijk en over het lot der zijnen, als in te roepen.

»Waar preekte de leeraar over, Nelle ?«

»Over Lukas II, alleen het begin ; als we uit Monnikendam ons goed krijgen, dan nemen we ook den Bijbel meê, nietwaar, Moeder ?«

»Zeker, Nelle, zeker, dan kunnen we ook opslaan wat er voorgelezen wordt.«

»Aegte,« ging Nelle voort, »uit Jesaja en uit Micha sprak hij ook over het Kindeken. En, o, hij zei, dat het ook ter verzoening onzer zonde is, dat de Heiland geboren wilde worden, dat de Zaligmaker daarom ook in zulk een armoede ter wereld kwam. Ik hoop maar dat jij niet weer de koorts krijgt en op den dag der Besnijdenis van den Heere Christus ook medegaat. Ik kan nergens aan denken, dan aan dien heerlijken kerkgang.«

»Je hebt zeker niet opgemerkt dat je meer dan vier uren lang weg zijt geweest.«

»Wat !« riepen de beide vrouwen uit, »hebben we zoo lang in de kerk gezeten ? De tijd is omgevlogen !«

»Ja, Moeder mijn, zoo is het. Geen vertooning van kribbe of herders of ster van de Wijzen was noodig

om onze ziel in lof en dank te doen versmelten, wel?«

»Neen, Claes, neen! Den Heere zij dank voor zijn onuitsprekelijke gave, zeide de predikant; en ik voegde er bij: »'t verlies van alle wereldsch goed is niet te kostelijk om God voor zulk een gave als die van zijn eigen eeniggeboren Zoon openlijk te mogen danken!«
